

Odgovorno roditeljstvo kao teološka kategorija

Habajec, Katarina

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Catholic Faculty of Theology / Sveučilište u Zagrebu, Katolički bogoslovni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:222:403993>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-05-12**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Catholic Faculty of Theology](#)
[University of Zagreb](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET**

DIPLOMSKI RAD

**ODGOVORNO RODITELJSTVO KAO TEOLOŠKA KATEGORIJA
KATARINA HABAJEC**

ZAGREB, 2024.

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
KATOLIČKI BOGOSLOVNI FAKULTET
FILOZOFSKO-TEOLOŠKI STUDIJ**

DIPLOMSKI RAD

**ODGOVORNO RODITELJSTVO KAO TEOLOŠKA KATEGORIJA
KATARINA HABAJEC**

MENTOR: doc. dr. sc. MISLAV KUTLEŠA

ZAGREB, 2024.

IZJAVA O AUTORSTVU DIPLOMSKOG RADA

Izjavljujem da je moj diplomski rad *Odgovorno roditeljstvo* kao teološka kategorija izvorni rezultat mojeg rada te da su svi korišteni izvori, kako objavljeni tako i neobjavljeni, primjereno citirani ili parafrazirani te navedeni u popisu literature na kraju rada.

U Zagrebu, _____
(datum i godina)

(vlastoručni potpis studenta/studentice)

Sažetak

Rad ističe važnost odgovornog roditeljstva s fokusom na odnos među supružnicima, planiranje potomstva i odgoj djece. Rad pruža dublji uvid u ulogu i odgovornost roditelja u oblikovanju života i duhovnog razvoja djece. Također, istražuje moralne i etičke aspekte planiranja obitelji, uključujući prirodno planiranje obitelji, kontracepciju i umjetnu oplodnju. Zdrav i harmoničan odnos među supružnicima te planiranje potomstva uzimajući u obzir moralne i etičke aspekte ključni su elementi odgovornog roditeljstva. Roditelji imaju ulogu u moralnom, duhovnom i intelektualnom razvoju djece. Oni su prvi i najvažniji svjedoci koje djeca imaju od početka svoga života. Bračna ljubav, prokreacija i odgoj potomstva su temeljni aspekti obrađeni u radu, naglašavajući važnost prisutnosti, dosljednosti i brige roditelja za svoju djecu. Roditelji trebaju biti primjeri i mentori u duhovnom rastu svoje djece. Kako bi u tome uspjeli potrebno je njihovo međusobno poticanje na rast u svetosti.

Ključne riječi: odgovorno roditeljstvo, brak, roditelji, djeca, odgoj

Summary

The paper emphasizes the importance of responsible parenting with a focus on the relationship between spouses, family planning, and raising children. It provides a deeper insight into the role and responsibility of parents in shaping the lives and spiritual development of their children. It also explores the moral and ethical aspects of family planning, including natural family planning, contraception, and artificial insemination. A healthy and harmonious relationship between spouses and thoughtful family planning, considering moral and ethical aspects, are key elements of responsible parenting. Parents play a role in the moral, spiritual, and intellectual development of their children. They are the first and most important witnesses that children have from the beginning of their lives. Marital love, procreation, and raising children are fundamental aspects discussed in the paper, emphasizing the importance of parents' presence, consistency, and care for their children. Parents should be examples and mentors in the spiritual growth of their children. To succeed in this, they need to encourage each other's growth in holiness.

Keywords: responsible parenting, marriage, parents, children, upbringing.

Sadržaj

Uvod.....	1
1. Odnos među supružnicima.....	3
1.1. Ljudska ljubav.....	3
1.2. Posvemašnja ljubav.....	3
1.3. Vjerna i isključiva ljubav.....	5
1.4. Plodna ljubav.....	6
1.5. Ljubav prema Bogu kao temelj ljubavi supružnika.....	8
1.6. Od zaručničke do bračne ljubavi.....	9
1.7. Čovjek je društveno biće.....	11
2. Planiranje potomstva.....	13
2.1. Pobačaj i njegov utjecaj na odnos supružnika.....	13
2.2. Plodnost kao bitno obilježje bračne ljubavi.....	14
2.3. Usklađivanje odgovornog roditeljstva i otvorenosti životu.....	16
2.4. Bračni čin – najintimniji izraz ljubavi supružnika.....	18
2.5. Dijete je dar od Boga roditeljima i cijelom društvu.....	19
2.6. Kontracepcija.....	21
2.7. Umjetna oplodnja.....	22
2.8. Imaju li supružnici pravo na dijete?.....	23
3. Odgoj djece.....	26
3.1. Roditeljska briga o odgoju.....	27
3.2. Nezamjenjiva uloga oca i majke u odgoju.....	28
3.3. Ostali sudionici odgoja.....	29
3.4. Bog nikada ne napušta supružnike u njihovoj roditeljskoj zadaći.....	31
3.5. Odgoj prožet ljubavlju.....	32

3.6. Svako dijete je različito i posebno.....	33
Zaključak.....	35
Literatura.....	37

Uvod

Nakana ovog diplomskog rada je istraživanje teme odgovornog roditeljstva iz teološke perspektive. Fokusirajući se na tri ključna područja, odnos među supružnicima, planiranje potomstva i odgoj potomstva, rad će analizirati važnost odgovornog roditeljstva. Kroz prizmu teoloških učenja i moralnih vrijednosti, rad će pružiti dublji uvid u ulogu i odgovornost roditelja u oblikovanju života i duhovnog razvoja njihove djece.

Prvo poglavlje će istražiti važnost zdravog i harmoničnog odnosa među supružnicima kao temelja odgovornog roditeljstva. Analizirat će se uloga ljubavi, poštovanja i komunikacije u izgradnji snažnog partnerskog odnosa. Također istražiti će kako vjerske vrijednosti i duhovnost mogu oblikovati i podržati ovaj odnos, pružajući temelj za odgovorno roditeljstvo. Ovo poglavlje će iznijeti glavna obilježja bračne ljubavi te ih detaljnije objasniti. Ta obilježja su temelj bračne ljubavi između supružnika. Kakva treba biti ljubav između supružnika? Je li važnije da između njih vlada prijateljska ljubav ili je ipak važnija duhovna ljubav? Mogu li se ove dvije vrste ljubavi prožimati? Prvo poglavlje također će potražiti odgovor na pitanje koja je narav bračne ljubavi i koji je njezin smisao te kako vjernost utječe na suživot supružnika.

Na koji način čovjek sudjeluje u Božjem djelu stvaranja? Što znači njegovo sudjelovanje u tome činu za pojedinca i zajednicu? Trebaju li bračni parovi biti otvoreni životu uvijek, bez obzira na situaciju u kojoj se nalaze? Možemo li govoriti o pravu supružnika na potomstvo? To su neka od pitanja na koja će drugo poglavlje pokušati odgovoriti. Istražit će važnost planiranja potomstva u kontekstu odgovornog roditeljstva. Analizirat će moralne i etičke aspekte planiranja obitelji, uključujući pitanja kao što su prirodno planiranje obitelji, kontracepcija i umjetna oplodnja. Osvrnut će se i na pitanje pobačaja. Govorit će o dozvoljenim načinima regulacije poroda te o mogućnostima koje se nude supružnicima u slučaju kada ne mogu začeti dijete. Također će iznijeti važnost prokreacije kao i brigu supružnika o prenošenju života.

Treće poglavlje istražiti će važnost odgoja potomstva po načelu odgovornog roditeljstva. Kroz teološku perspektivu, analizira ulogu roditelja u moralnom, duhovnom i intelektualnom razvoju djece. Također će istražiti kako vjerske vrijednosti i duhovnost mogu oblikovati odgojne metode i pristupe, te kako roditelji mogu biti primjeri i mentori svojoj djeci u duhovnom rastu. Koliko je važan odgoj od prvih dana djetetova života? Na koji način supružnici trebaju svjedočiti svojoj djeci ono u što i sami vjeruju? Ovo

poglavlje će pokazati koliko ponašanje roditelja utječe na djecu upravo kroz odgoj. Koliko je važno da roditelji budu dosljedni i brinuti da njihove riječi i djela budu skladni? Može li to imati utjecaja na razvoj njihovih potomaka? Pokazat će tko je sve, uz roditelje i obitelj, odgovoran za odgoj djece kako bi ona izrasla u zdrave i odgovorne mlade ljude.

1. Odnos među supružnicima

Enciklika pape Pavla VI. o ispravnoj regulaciji poroda *Humanae vitae* definira brak kao mudru ustanovu Stvoritelja u kojoj bračni drugovi teže za takvim zajedništvom osoba kojim se međusobno usavršavaju da surađuju s Bogom u rađanju i odgajanju novih života.¹ Glavna obilježja bračne ljubavi su sljedeća: ona je potpuno ljudska ljubav, posvemašnja ljubav, vjerna i isključiva ljubav te plodna ljubav.²

1.1. Ljudska ljubav

Ljudska je ljubav jer teži tome da zajedničkim snagama supružnici postignu svoje ljudsko savršenstvo. Ona upućuje na Božju ljubav koja je prisutna u savezu Krista i Crkve te je brak trajno oživljavanje Božjeg saveza s ljudima. „Novi Savez sklopljen u ljudskoj naravi i krvavoj Žrtvi Isusa Krista na križu stavlja u puno svjetlo sakrament kršćanske ženidbe jedne i nerazrješive. Jedinstvo s čovjekom Krist opečaćuje svojom krvlju na križu. Tim je načinom Bog u svojoj neshvatljivoj ljubavi prema čovjeku grešniku izvršio s njim konačno nepovratno i definitivno jedinstvo.“³ Ljudska ljubav je istovremeno osjetilna i duhovna, ona je potpuno slobodna, raste i produbljuje se kroz svakodnevne situacije. Po njoj supružnici kroz svakodnevne borbe i radosti sve više postaju jedna duša. Kroz nju rađaju se poštovanje i pomoć bračnih drugova da zajedno rastu i napreduju prema svetosti. Kako bi se to moglo događati potrebno je da supružnici slave sakramente kako bi rasla duhovna, a ne samo osjetilna razina ljubavi. Sjedinjeni u ženidbi unutar kršćanske zajednice, kršćanski supružnici izdižu do savršenstva ljudsku ljubav, ukoliko je ona znak ljubavi između Boga i ljudskog roda.⁴

1.2. Posvemašnja ljubav

Drugo obilježje bračne ljubavi je da je ona posvemašnja ljubav. Ovo obilježje karakterizira prijateljstvo. Prijateljstvo predstavlja istinsku interpersonalnu bit svakog

¹ Usp. PAVAO VI., *Humanae vitae* – Ljudski život. Enciklika o ispravnoj regulaciji poroda (25.VII.1968.), Zagreb, 1968., br. 8 (dalje: HV).

² Usp. *Isto*, br. 9.

³ Ivan FUČEK, *Predbračna ljubav – Bračna ljubav. Moralno-duhovni život*, Split, 2005., 291.

⁴ Usp. Nikola HOHNJEC, Bračno „biti zajedno u Kristovo ime“: znak saveza između Boga i čovjeka, u: *Novi život po Duhu: liturgija – sakramenti – moralka*, Josip BALOBAN (ur.), Zagreb, 1990., 7.

afektivnog odnosa, ono predstavlja vezu između osoba.⁵ To je prijateljska ljubav između supružnika. U njoj supružnici dijele sve nade, poteškoće, intimnost, nježnost, strahove, radosti. Bez ikakve zadržke i bez kalkuliranja jedno drugome žele samo dobro i trude se doći do toga. Spremni su na bilo kakvu žrtvu kada je to potrebno kako bi pomogli svome partneru. Pokazuju svoju ljubav na djelu. „Ipak, ljubav daleko nadilazi i prijateljstvo; intenzivnija je u izražavanju, no nadasve treba ovamo dodati specifičnu i nezamjenjivu dimenziju, onu erotsko-afektivnu, koje nema u prijateljstvu. Zato je važno uočiti znakove prave ljubavi koja se rađa među mladima, a živi svoju puninu u bračnom i obiteljskom životu.“⁶ Za posvemašnju ljubav je specifično da u njoj supružnici postaju jedno tijelo, dakle to je tjelesna ljubav, ne samo duhovna, i ona teži sjedinjenju supružnika. Ona je jedinstvena i isključiva. U njoj ljudi uspostavljaju odnos, a kada ga uspostave javlja se stvarnost koja je dinamična, koja se zasniva na „ti“ i „ja“ i postaje „mi“, a temelji se na uzajamnosti.⁷ „Mi“ nastaje kroz obostranu ljubav u kojoj dva „ja“ žele postati jedno. Dok odnos „ja-ono“ ukazuje na posjedovanje nečega, odnos „ja-ti“ događa se samo u izljevu dviju osoba u stvaralaštvu ljubavi – nema većeg suizljeva osobne ponude ljubavi od one u kojoj supružnici postaju „jedno tijelo“ (Mk 10,8).⁸ Uz posvemašnju ljubav vezan je problem egoizma. Bračni drugovi trebali bi se boriti zajedničkim snagama protiv egoizma kako bi istinski mogli rasti u ljubavi. Ovdje također možemo govoriti o bračnom darivanju. Bračno darivanje razlikuje se kod muškaraca i žena. Muškarci su u tom pogledu na neki način ovisni o svojim suprugama, a žene često nisu toliko raspoložene za bračno darivanje kao njihovi supruzi jer im je potrebna osjećajna priprema. Iz toga proizlaze različite zapreke posvemašnjoj ljubavi. Ovdje možemo spomenuti rad žena izvan kuće. Često nakon posla žene dolaze kući umorne, a tamo ih dočekaju kućanski poslovi koji se trebaju obaviti, kao i briga za djecu. Nakon što sve to naprave nisu raspoložene za bračno darivanje. Kako do toga ne bi dolazilo potrebno je da muževi budu jednako uključeni u vođenje brige o kućanstvu jer će na taj način njihove supruge biti više raspoložene za bračno darivanje. To je ljubav u kojoj supružnici ne gledaju vlastitu korist već samim sobom žele obogatiti svoga supružnika.

⁵ Usp. Marciano VIDAL, *Kršćanska etika*, Đakovo, 2001., 197.

⁶ Ivan FUČEK, *Predbračna ljubav – Bračna ljubav. Moralno-duhovni život*, 88.

⁷ Usp. Marciano VIDAL, *Kršćanska etika*, 202.

⁸ Usp. Velimir VALJAN, *Moral spolnosti, braka i obitelji*, Sarajevo, 2002., 45.

1.3. Vjerna i isključiva ljubav

Vjerna i isključiva je ona ljubav koja traje do smrti te je ovo vrlo plemenita i vrijedna ljubav. Bog je trajno vjeran svom narodu, a sličnost se vidi i u bračnoj vjernosti supružnika. Vjernost označava zrelost, ona je znak plemenitosti te istovremeno i sredstvo oplemenjivanja. Ona je pred supružnicima kao cilj za koji se treba žrtvovati. Kod sakramenta ženidbe, težište se stavlja na međusobnu privolu i nerazrješivi vez koji otuda proizlazi. Oni doista postaju slika veze Krista i Crkve, ali još više postaju jedno s Bogom. Kada zaručnici sklapaju ženidbu obećaju jedno drugome vjernost do kraja svoga života. „Kako bračna nevjera kao i svaki drugi grijeh počinje u srcu, potrebna je posve određena suzdržljivost misli i posebice pogleda jer „Tko s požudom pogleda ženu, već je u svome srcu s njom učinio preljub“ (Mt 5,28), kaže Isus i svatko zna koliko je to istinito.“⁹ Ne možemo potaknuti put vjernosti i međusobnog darivanja ako ne potaknemo rast, jačanje i produbljivanje bračne i obiteljske ljubavi.¹⁰ Muževi ponekad dovode u pitanje ženinu vjernost kada ona nije raspoložena za bračno darivanje, što ne mora biti slučaj jer kod žene raspoloženost za bračni čin ovisi o ponašanju njezinog supruga. Kada bi situacija bila obrnuta i muž odbio bračni čin, žena bi mogla zaključiti da joj nije vjeran, ali žene najčešće tako ne zaključuju ako nemaju za to opravdan razlog. Odbijanje spolnog čina može, kako Pavao kaže, postati opasno za bračnu vjernost: „Ne uskraćujte se jedno drugome, osim prema dogovoru, povremeno, da se posvetite molitvi pa se opet združite da vas Sotona ne bi napastovao zbog vaše neizdržljivosti“ (1 Kor 7,5).¹¹ „Ljubav zapravo nije ugrožena samom nevjerom, nego puno prije i neovisno o njoj u svakodnevnim trzavicama.“¹² Vjernost jednako veže oba supružnika. Koliko je na vjernost obvezna i pozvana žena, jednako toliko je obvezan i pozvan i muž. Njihova ljubav koja biva potvrđena i u sakramentu ženidbe uzajamnom vjernošću uvijek ostaje nerazrješivo vjerna u dobru i zlu te stoga isključuje svaki preljub i svaku rastavu.¹³ Nevjera predstavlja jednu vrstu unutarnje smrti, psihičke patnje koje iz nje nastaju nerijetko se nastavljaju i u fizičkim oboljenjima jer čovjeka najviše boli kada ostane povrijeđen, ranjen, prevaren ondje gdje se osjećao potpuno zaštićeno, prihvaćeno, voljeno.¹⁴ Kada jedan bračni drug

⁹ Andreas LAUN, *Ljubav i partnerstvo*, Split, 2016., 117.

¹⁰ Usp. FRANJO, *Amoris Laetitia – Radost ljubavi*. Posinodalna apostolska pobudnica o ljubavi u obitelji (8. IV.2016.), br. 89, Zagreb 2017. (dalje: AL).

¹¹ Usp. Andreas LAUN, *Ljubav i partnerstvo*, 191.

¹² *Isto*, 117.

¹³ Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Gaudium et Spes*. Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu (7. XII. 1965.), br. 49, u: *Dokumenti*, Zagreb, 2008. (dalje: GS).

¹⁴ Usp. Andreas LAUN, *Ljubav i partnerstvo*, 103-104.

prevarei drugoga, tim činom narušava njihov odnos, ali i odnos cijele obitelji. Također narušava i svetost obitelji koju Bog daruje. Ne smije se ni zanemariti kako prevara može utjecati na duševno i psihičko stanje prevarenog partnera. Razumljivo je da se on u takvoj situaciji osjeća izdano i nevoljeno, ali je vrlo hrabra odluka ostati uz svoga partnera nakon prevare. Taj čin pokazuje veličinu ljubavi prema supružniku i iskrenost riječi izrečenih u sakramentu ženidbe.

Vjenčanjem nastaje nova stvarnost i dionici sakramenta su par, čine dom i mladu obitelj, a obitelj može nastati i rasti jedino po ljubavi. Ženidba preobražava muškarca i ženu u otajstvo jednoga, sakramentom ženidbe oni započinju svoj zajednički hod. Jedinstvo i nerazrješivost su glavni sadržaj ljudskog braka koji je doživotno zajedništvo jednog muškarca i jedne žene. „U jedinstvu i nerazrješivosti jednoga muža s jednom ženom očituje se realnost, istina i ljepota braka.“¹⁵ „Ako je Bog stvorio čovjeka kao muško i žensko, ako su muškarac i žena jedno tijelo, ako je brak otajstvo koje je uspoređeno s odnosom Krista i Crkve, onda je to svakako djelo koje je u supružnicima Bog započeo kao dobro djelo.“¹⁶ „Za ženu valja prije svega istaknuti da ima jednako dostojanstvo i odgovornost kao i muž: ta jednakost na osobiti se način ostvaruje u uzajamnom predanju muža i žene i u predanju njih dvoje djeci; a to je svojstveno braku i obitelji.“¹⁷ „Brak je na svoj način također jedna anticipacija Neba, i to zbog ljubavi. Život kod Boga po svojoj je biti beskonačna sreća kao posljedica ljubavi koja je došla do svoje punine. Zbog toga je brak doduše samo slab odraz, ali ipak istinski odraz vječnog blaženstva.“¹⁸ Svaki čovjek, kršćanin, trebao bi težiti upravo tom vječnom blaženstvu, a ako na svom životnom putu susretne osobu s kojom zajedno može koračati prema njemu, oboje trebaju nastojati u međusobnom posvećivanju. Zajedničkim snagama trebaju se truditi doći do Božjeg kraljevstva te istim tim putem usmjeravati i svoje potomstvo.

1.4. Plodna ljubav

Na kraju, plodna ljubav je ona koja je usmjerena na stvaranje novih života. Cjelovita ljubav teži utjelovljenju u novom životu. Bračna ljubav ne može biti hotimično neplodna

¹⁵ Ivan FUČEK, *Predbračna ljubav – Bračna ljubav. Moralno-duhovni život*, 292.

¹⁶ Darko TEPERT, *Riječ o obitelji*, Zagreb, 2012., 57.

¹⁷ IVAN PAVAO II., *Familiaris consortio – Obiteljska zajednica. Apostolska pobudnica o zadaćama kršćanske obitelji u suvremenom svijetu* (22. XI. 1981.), br. 22, Zagreb, 2009. (dalje FC).

¹⁸ Andreas LAUN, *Ljubav i partnerstvo*, 173.

jer je to protuslovno njenoj naravi. Postoje dva smisla bračne ljubavi a to su sjedinjenje i rađanje, oni su neraskidivo povezani, čovjek ih ne može raskinuti i dokle god ih se čuva dotle i bračni čin u cijelosti zadržava smisao uzajamne i istinske ljubavi kao i svoju usmjerenost prema zadaći roditeljstva.¹⁹ Ustanova ženidbe i bračna ljubav usmjerene su prema rađanju i odgajanju potomstva te su njime okrunjene.²⁰ Supružnici postaju sakramentom ženidbe jedno tijelo, oni se daruju jedno drugome. Zbog toga je vrlo važno da supružnici poštuju jedno drugo pokazujući to kroz vjernost, požrtvornost i brižljivost. Oni trebaju pažljivo voditi brigu o sebi, svojoj djeci, trebaju brinuti o dobru vlastite obitelji i cijeloga društva. Samo ženidba jamči etičku dosljednost rađanja i to iz dva razloga: zbog nerazrješive povezanosti između bračnog darivanja i prenošenja ljudskog života i zbog dobra djeteta, čije se puno stvaranje zbiva u obiteljskom okviru.²¹ Brak je ustanova uspostavljena od Boga kako bi se ostvarila Božja zamisao ljubavi. On muškarca i ženu stvara u dva spola, kao muško i žensko, stvarajući dvojnost koja se međusobno upotpunjuje fizički, psihički i duhovno.²² Supružnici sudjeluju u toj zamisli vlastitim samodarivanjem, ali i rađanjem i odgajanjem potomstva. Brak međutim nije ustanovljen samo kako bi se rađala djeca. On je savez supružnika koji je nerazrješiv, to je zajednica koja ostaje nerazrješiva, bilo da bračni par ima potomstvo ili nema. Možemo ga također promatrati kao instituciju, ne samo u društvu nego i u Crkvi. U tom smislu on je temelj koji je od Boga ustanovljen. Brak muškarcu i ženi predstavlja ljubav Božju prema njegovom narodu te Kristovu ljubav prema Crkvi. Kršćanski parovi bi si trebali uvijek iznova posvješćivati da je brak savez u kojemu nema mogućnosti rastave te da se u teškim trenucima uvijek prvo trebaju obratiti Bogu. Biblija također donosi Kristove riječi: „On odgovori: »Zar niste čitali: Stvoritelj od početka muško i žensko stvori ih i reče: Stoga će čovjek ostaviti oca i majku da prione uza svoju ženu; i dvoje njih bit će jedno tijelo? Tako više nisu dvoje, nego jedno tijelo. Što, dakle, Bog združi, čovjek neka ne rastavlja.«“ (Mt 19, 5–6). Ako i dođe do rastave, koliko god ona bila bolna, rastavljeni kršćanin nalazi istinsku utjehu, mir i radost za svoj novi život u istom duhu koji ispunja kršćanina koji slobodno živi u celibatu.²³

¹⁹ Usp. HV (25.VII.1968.), br. 12.

²⁰ Usp. GS (7. XII. 1965.), br. 48.

²¹ Usp. Marciano VIDAL, *Kršćanska etika*, 272.

²² Usp. Stjepan FRIDL, *Roditeljstvo kao poziv i poslanje i služba života i vjere*, u: *Novi život po Duhu: liturgija – sakramenti – moralka*, Josip BALOBAN (ur.), Zagreb, 1990., 1.

²³ Usp. Andreas LAUN, *Ljubav i partnerstvo*, 154.

Bračna ljubav posebno se izražava i usavršuje samim bračnim činom te su zbog toga čini kojima se supruzi međusobno intimno i čisto sjedinjuju časni i dostojni.²⁴ U današnje vrijeme bračna ljubav i bračno sjedinjenje se degradiraju. Smatra se da je važan samo spolni užitak, čak i izvan braka, te među osobama nema dublje povezanosti jer sve ostaje na fizičkom odnosu. Ljubav ne raste na poznavanju osobe i njezinog karaktera, njezine duše već na tjelesnom užitku i zadovoljenju. Na taj način parovi prije braka, ali i supružnici u braku, ne mogu doći do stvarnog ispunjenja, upravo suprotno, osoba sve više postaje prazna. Nema prave radosti ni zadovoljstva, kako za pojedince koji se nalaze u takvoj vezi tako ni za njih dvoje kao par. „Sve to se događa pod plaštem otvorenosti, modernosti, prirodnosti, pod izgovorom poštivanja mišljenja drugih, iz slabosti i popuštanja osobama, ili jednostavno zbog straha da se mi kao kršćani možda ne bismo razlikovali od drugih. Zaboravili smo da se razlikujemo i da se moramo razlikovati, jer Krist se razlikuje od svijeta i njegovih principa.“²⁵

1.5. Ljubav prema Bogu kao temelj ljubavi supružnika

Ljubav između dvoje ljudi često započinje tiho i neprimjetno. Kada počnu zajedno živjeti tu ljubav čini im se da je ona cijelo vrijeme bila prisutna, i prije nego su se poznavali. S druge strane, u nečiji život ulazi naglo, preokrene čovjekov život u potpunosti. Ponekad se takav ulazak ljubavi u život čini kao nešto opasno i ponekad doista jest opasna, ali trebali bismo uvijek u ljubavi gledati ono lijepo i pozitivno prije nego nešto negativno. Ljubav prevladava sve razlike koje postoje između ljudi, koliko god te razlike bile velike ili male. Upravo te razlike mogu dovesti bračne drugove do nesporazuma ili svađa. Važno je da u takvim trenucima uvijek jedan od supružnika pruži ruku pomirenja. Idealno bi bilo kada bi prvi ruku pružio onaj koji je započeo svađu ili prvi izgovorio riječi uvrede, ali važno je da netko započne. „Tko se odvrća od bračnog druga koji u poštenoj spremnosti moli za oprost, taj razara brak, razara vezu s Bogom.“²⁶ Međutim, ljubav nije najvažnija između supružnika, iako je važna za njihov odnos. U životu pojedinaca ljubav prema Bogu trebala bi biti uvijek na prvom mjestu, čak i iznad ljubavi prema vlastitom supružniku. Čežnja za Bogom primarna je ljudska čežnja. Kada je Bog na prvom mjestu

²⁴ Usp. GS (7. XII. 1965.), br. 49.

²⁵ Ivan FUČEK, Perspektive bračne ljubavi nakon koncila, u: *Obnovljeni život*, 37 (1982.) 1-2, 17 – 38, ovdje 24.

²⁶ Christa MEVES, *Bračna abeceda*, Đakovo, 2001., 27.

u životu svakog supružnika posebno i u njihovom zajedničkom odnosu, tada muž i žena još više i iskrenije mogu pripadati jedno drugome, ali nužno je da najprije u potpunosti pripadaju Bogu. Kroz tu pripadnost i njihova ljubav raste i sazrijeva.

„Ako je ljudska obitelj stvorena na sliku Božju, onda toj slici pripada i svetost.“²⁷ Bog doista želi da svako Njegovo dijete bude sveto. Kako bi ljudi ispunili tu Božju želju i imali svet život moraju i u obitelji biti vođeni razboritošću te voditi brigu što čine po Božjoj volji, a što protiv nje. Obitelj kao osnovna stanica društva u današnje je vrijeme u svojevrsnoj krizi. Mladi ljudi željeli bi osnovati vlastite obitelji, biti otvoreni životu i imati brojno potomstvo, ali materijalno stanje nerijetko im stvara brige. „Hoće li se odlučiti sada, u takvim okolnostima – koje nikad nisu optimalne – primiti dijete, bez sumnje spada među njihove najvažnije i najodgovornije životne odluke.“²⁸ U takvim situacijama jedino je rješenje povjerenje u Boga. Njemu je sve moguće. On je dao zapovijedi po kojima ljudi trebaju živjeti i u skladu s njima odgajati djecu kako bi došli do punine ljubavi, radosti i svetosti. „Da bi svatko u svojoj obitelji mogao živjeti prema Božjim zapovijedima, on mora najprije prepoznati Boga kao osobu, a ne kao neku neosobnu silu. Bog koji se zauzima za mene i za moju obitelj, Bog koji donosi spasenje i izbavljenje, ima mi pravo izreći i svoje zapovijedi, jer su te zapovijedi sredstvo mogega posvećenja.“²⁹ Kada bračnom paru bude darovano dijete njihova ljubav, radost, povjerenje i toplina, koji su sve prisutniji među njima, vode do uspješnijeg, sve ljepšeg i skladnijeg bračnog života.

1.6. Od zaručničke do bračne ljubavi

Ako ljubav između zaručnika nije dovoljno zrela, oni nisu spremni za kušnje koje dolaze tijekom braka te ne smiju sklapati brak.³⁰ „Kada se netko uistinu ne želi vezati, onda njegova ljubav nije još onakva kakva bi bila potrebna za zajednički život, a prije svega za rađanje zajedničke djece.“³¹ Brak je izazov, borba koja uvijek traje i završava jedino smrću. Zaručnici toga trebaju biti potpuno svjesni prije nego sklope sakrament ženidbe. Za taj korak potrebna je hrabrost i iskrena ljubav, bračni vez ne može se uzimati olako.

²⁷ Darko TEPERT, *Riječ o obitelji*, 12.

²⁸ Ivan FUČEK, *Predbračna ljubav – Bračna ljubav. Moralno-duhovni život*, 342.

²⁹ Darko TEPERT, *Riječ o obitelji*, 30.

³⁰ Usp. Karol WOJTYŁA, *Ljubav i odgovornost*, Split, 2009., 220.

³¹ Andreas LAUN, *Ljubav i partnerstvo*, 71.

To je vezanje uz drugu osobu koje traje kroz cijeli život bez obzira na okolnosti i poteškoće koje pritišću bračni par sa svih strana. „Krajnje je fatalno i opasno iz bračne ljubavi jednostavno stvoriti naviku, a podršku i skrb bračnog druga shvatiti kao nešto što je samo po sebi jasno.“³² „Bračna je ljubav temelj braka, duša braka, bitni i osnovni dinamizam koji ih pokreće i potpuno ispunjava.“³³ Jednostavno je živjeti s nekim kada je sve u redu, kada nema problema, ali kada ti problemi nastupe potrebna je istinska ljubav kako bi supružnici mogli riješiti sve sa čime se suočavaju kroz svoj zajednički život. Supružnici se trebaju boriti protiv toga kako bi im brak i bračna ljubav cvali. „Vjera pomaže braku da bude trajan, da raste, ona je spona koja snažno povezuje supružnike.“³⁴ Možemo pronaći mnoštvo primjera bračnih parova čiji brak je bio spašen upravo snagom vjere.

Onima koji se stvarno vole, a uzdržavaju se prije braka, teško pada uzdržavanje jer tu ljubav koju osjećaju žele jedno drugome darovati. U ljudskoj prirodi je želja za predanjem i sjedinjenjem s drugom osobom. „Tko želi ostati vjeran vedroj i normalnoj klimi osobnih manifestacija u bračnoj ljubavi poznaje također trenutke odreknuća i žrtve.“³⁵ „Na zemlji nema veličanstvenije mogućnosti sjedinjenja duha, tijela i duše, sadašnjosti i budućnosti, ispunjenja i nade.“³⁶ Najveći neprijatelj bračne radosti, koja se događa upravo u sjedinjenju, su grijesi protiv života.³⁷ Veza je odluka za drugoga koja proistječe iz ljubavi, a brak je ispunjenje te ljubavi.³⁸ To je odluka za potpuno predanje drugoj osobi. Ne samo fizički nego i duhovno, emocionalno. To je također i odluka da se drugome, u ovom slučaju bračnom partneru, uljepša život, da se u njegov ili njezin život unese radost, ljubav, blagost, vjera, mir. Kako bi bračna ljubav bila prava ljubav potrebna joj je čistoća koja je zaštitni i obrambeni sustav.³⁹ Kroz čistoću u braku supružnici jedno drugome pokazuju svoje poštovanje, ljubav, brigu, iskrenost. Oni su realan simbol ako je njihova ljubav potvrđena sakramentom ženidbe koji u sebi sadržava dva bitna zadatka, a to su biti kao muž i žena sjedinjeni, odnosno biti jedno tijelo, srce i duša, te biti prisutni, odnosno

³² Christa MEVES, *Bračna abeceda*, 58.

³³ Ivan FUČEK, *Perspektive bračne ljubavi nakon koncila*, 17 – 38, ovdje 19.

³⁴ Darko TEPERT, *Riječ o obitelji*, 59.

³⁵ Ivan FUČEK, *Perspektive bračne ljubavi nakon koncila*, 17 – 38, ovdje 24.

³⁶ Christa MEVES, *Bračna abeceda*, 80.

³⁷ Usp. Ivan FUČEK, *Predbračna ljubav – Bračna ljubav. Moralno-duhovni život*, 337.

³⁸ Usp. Andreas LAUN, *Ljubav i partnerstvo*, 77.

³⁹ Usp. *Isto*, 101.

da nastupaju zajedno, kao jedno, složno, možemo reći da su u međusobnoj ljubavi sjedinjeni i plodni, a u zajednici prisutni te od nje priznati.⁴⁰

„Ta, pak, ljubav – jer je na izvrstan način ljudska te privrženošću volje struji od osobe k osobi – obuhvaća dobro čitave osobe. Stoga je ona kadra posebnim dostojanstvom obogatiti tjelesna i duševna očitovanja te ih oplemeniti kao elemente i posebne znakove bračnog prijateljstva. Tu se ljubav Gospodin udostojao iscijeliti, usavršiti i uzdignuti posebnim darom svoje milosti i ljubavi. Takva ljubav, koja ujedno združuje božansko i ljudsko, vodi supruge slobodnom i uzajamnom darivanju samih sebe i obistinjuje se nježnim osjećanjem i djelom te prožima sav njihov život; štoviše, sama se usavršuje i raste svojim velikodušnim izvršavanjem. Ona, dakle, daleko nadvisuje puko erotičko nagnuće koje, egoistički uobličeno, prilično brzo i jedno iščezava.“⁴¹ Kada u odnosu ne postoji ljubav nego se brak sklapa iz određene koristi ili nekih osobnih interesa, takav brak tada ne može ostvarivati onaj pravi smisao zajedništva supružnika, a preko toga ni jedinstvo s Kristom i Crkvom. U isto vrijeme takav odnos uništava dostojanstvo ženidbe, uništava bračnu vjernost i sjedinjenje supružnika.

1.7. Čovjek je društveno biće

U Postanku 2,18 čitamo „Nije dobro da čovjek bude sam“ i tim je riječima jasno izrečeno kako je čovjeku potrebna druga osoba kako bi ostvario svoj puni potencijal, ne može živjeti u samoći jer je stvoren kao biće međuodnosa i kao biće koje ljubi drugoga. Najprisnije zajedništvo ljudi ostvaruju u braku što se vidi po riječima Postanka 2, 24 „Stoga će čovjek ostaviti oca i majku da prione uza svoju ženu i bit će njih dvoje jedno tijelo.“ u kojemu se vrlo jasno ocrtava važnost zajedništva i jedinstva supružnika. Obitelj je još jedna zajednica osoba, u njoj postoje međuosobni odnosi koji ju grade te je konačan cilj obitelji postati središte zajedništva i sudioništva.⁴² Ona to postiže sljedećim dinamizmom ostvarivanja: smještajući ljubav kao počelo i snagu zajedništva, čineći da ona postaje praksom u izgradnji osoba te otvaranjem putova u obiteljskom tkivu kako bi bogatstvo zajedništva preplavilo obiteljski život.⁴³ „Zajedništvo osoba u obiteljskom okviru i njihova svijest o solidarnosti sa sveukupnošću društva predstavljaju novu etičku

⁴⁰ Usp. Ivan FUČEK, *Predbračna ljubav – Bračna ljubav. Moralno-duhovni život*, 296.

⁴¹ GS (7. XII. 1965.), br. 49.

⁴² Usp. Marciano VIDAL, *Kršćanska etika*, 390.

⁴³ Usp. *Isto*, 390-391.

granicu obitelji.“⁴⁴ U obitelji roditelji svojim potomcima na direktan i indirektan način pokazuju snagu zajedništva i ljubavi, kako među članovima obitelji tako i prema članovima društva.

⁴⁴ Marciano VIDAL, *Kršćanska etika*, 393.

2. Planiranje potomstva

Crkva kroz različite dokumente govori o braku, njegovoj naravi i svrsi, ljubavi između supružnika te njihovom cjelokupnom životu u kojem velik dio čini plod njihove ljubavi, odnosno njihovo potomstvo. Polazni dokument za govor o odgovornom roditeljstvu je enciklika o ispravnoj regulaciji poroda pape Pavla VI. *Humanae Vitae*. Poticaj za nastanak enciklike upravo je vrijeme kada su se događale velike promjene u društvu zbog kojih se kao jedna od posljedica pojavilo i otežano uzdržavanje većeg broja djece. Djeca ne smiju biti plod instinktivnosti ili neodgovornosti, nego zrele i odgovorne ljubavi supružnika.⁴⁵ Pojam odgovornog roditeljstva se odnosi na svjesno prihvaćanje i ispunjavanje dužnosti roditelja prema novom životu koji su primili kao dar od Boga. Kroz plodnost u braku, roditelji sudjeluju u Božjem činu stvaranja i surađuju s Bogom kako bi stvorili novi život. Oni se daruju jedno drugome preko samih sebe, stvarajući tako dijete koje je živi odraz njihove ljubavi i trajni znak njihovog bračnog jedinstva.

Djeca su Božji dar supružnicima koji se iskreno i prirodno vole te su ujedno i plod te ljubavi. Temeljni je cilj obitelji prenošenje života, a današnji mentalitet je okrenut protiv života. Sve više se može čuti kako je fetus u utrobi majke samo nakupina stanica, da žene mogu raditi sa svojim tijelom što žele i slično. Novom životu oduzimaju se sva ljudska prava koja posjeduje od trenutka začeća. S druge strane, mnogi brakovi se sklapaju upravo jer je došlo do začeća djeteta te nerijetko takvi brakovi ne uspijevaju odoljeti izazovima i poteškoćama koje brak i zajednički život donose. Može se postaviti i pitanje koliko je ljubav između mladića i djevojke iskrena, zrela i odgovorna ako ju odlučuju potvrditi samo zato što je začeto dijete?

2.1. Pobačaj i njegov utjecaj na odnos supružnika

„Svako dijete ima svoje mjesto u Božjem srcu od vječnosti, i u trenutku u kojem je začeto obistinjuje se Stvoriteljev vječni san.“⁴⁶ Pod izlikom prihvaćanja svega i svakoga, svačijih prava, želi se normalizirati težak grijeh pobačaja pritom se ne osvrćući na prava djeteta koje tek započinje svoj život i koje u toj odluci nema pravo glasa jer je potpuno povjereno

⁴⁵ Usp. Marciano VIDAL, *Kršćanska etika*, 411.

⁴⁶ AL (8. IV.2016.), br. 168.

brizi svoje majke. Na taj način obitelj uništava život umjesto da ga pod svaku cijenu čuva, vodi brigu o njemu i prihvaća ga kao dar Božji. Mnoge žene koje su od strane svojih muževa bile prisiljene učiniti pobačaj kasnije su prema njima osjećale ljutnju, gađenje, nisu željele više biti intimne s njima, padaju u depresiju. Svaka žena duboko u sebi ima usađen nagon za majčinstvom. Ona ga u sebi osjeća kao želju za nastavljanjem, odnosno prenošenjem života putem svoga tijela. Osim psihičkih poteškoća koje žene prate nakon učinjenog pobačaja, prisutne su također brojne fizičke posljedice. Koliko god je medicina napredovala u svojim dostignućima, i dalje nakon pobačaja dolazi do komplikacija koje ostavljaju duboke posljedice. Kroz posljedice koje taj čin ostavlja na ženi, ostavlja posljedice i između supružnika. Njihov brak je duboko obilježen učinjenim pobačajem iako supružnici ponekad nisu odmah svjesni toga. Potrebna je velika ljubav, kao i pokajanje za učinjeno djelo, kako bi se odnos između supružnika mogao popraviti, kako bi svoj brak ponovno usmjerili Božjim putem. Drugim riječima, kako bi svoj brak usmjerili putem koji je otvoren novom životu, prvoj zadaći na koju su pozvani svi ljudi.

Kada govori o odgovornom roditeljstvu, papa kaže da ono mora biti u prvom redu povezano sa objektivnim moralnim redom. „U izgradnju zrele savjesti ide i to da naučimo razlikovati egoizam u spolnosti od potrebe za ljubavlju i da doista vodimo jednu vrstu borbe s nama samima, ne da bismo se trapili, nego da bismo stvorili mjesto za ljubav.“⁴⁷

2.2. Plodnost kao bitno obilježje bračne ljubavi

Potrebno je istaknuti kako odgovorno roditeljstvo ne obuhvaća samo planiranje novog rađanja djeteta već u odgovorno roditeljstvo ulazi i cijeli djetetov život, počevši od začeća, preko rađanja i odgajanja do brige za djetetovo psihičko, fizičko i duhovno zdravlje i odrastanje. Supružnici trebaju slijediti naučavanje Crkve kada je u pitanju stvaranje novog života, ne mogu postupati isključivo po svojoj volji. Bog je rasporedio prirodne zakone i razdoblja plodnosti te porodi vremenski slijede jedan za drugim, međutim važno je da bračni drugovi u svakom bračnom činu ostanu otvoreni i usmjereni na stvaranje novog ljudskog života.⁴⁸ Ovdje govorimo o bitnom obilježju bračne ljubavi, a to je plodnost. Muškarac i žena prokreacijom, time što sudjeluju u djelu nastajanja

⁴⁷ Andreas LAUN, *Ljubav i partnerstvo*, 38.

⁴⁸ Usp. HV (25.VII.1968.), br. 11.

novog čovjeka, na svoj način istodobno sudjeluju u djelu stvaranja te mogu u sebi vidjeti sutvorce novog čovjeka.⁴⁹

Supružnici svaki bračni čin trebaju gledati kao mogućnost za stvaranje novoga života. Ipak, ne možemo svesti ljudsku spolnost samo na biologiju jer je, osim biološkim, određena i društveno-kulturnim i psihološkim instancama te joj prokreacija nije isključivi cilj. Njezina psihološka dimenzija pokazuje da ona nije samo poriv te da uvodi smisao u ljudsku spolnost dok društveno-kulturalna dimenzija govori o tri vida ljudskog spolnog ponašanja koji govore da u čovjeku postoji neprestan spolni poriv, da postoji smanjenje instinkta u spolnom ponašanju (za razliku od životinja koje imaju veliku sigurnost u tome koju svrhu slijede) i treći vid je odvajanje spolnog užitka od biološke svrhe.⁵⁰ „Tko priječi i onemogućuje plodnost ovog sjedinjenja bilo kakvom manipulacijom osakaćuje ujedno i ljubav. Supružnici mogu biti odani jedno drugom u ljubavi, ali zaštita od djece prvenstveno zaštićuje dobrim dijelom i od ljubavi.“⁵¹ Brojni ljudi smatraju da zaštitom od djece zapravo ostvaruju odgovorno roditeljstvo jer sprječavaju nastanak novog života. Uz sve dosad rečeno, možemo vidjeti da je to iskrivljen način gledanja. Smisao odgovornog roditeljstva nije biranje „lakšeg puta“ i onoga što je u danom trenutku pogodnije. Odgovornost se vidi kroz žrtvovanje zbog ljubavi prema svom supružniku, djeci i, na određeni način, cijeloj zajednici. U bračnom darivanju supružnici se doista daruju jedno drugome, to nije puko ispunjavanje tjelesnih potreba. Upravo kroz to tjelesno darivanje oni na najiskreniji način pokazuju svoju međusobnu ljubav i privrženost. Koristeći kontracepciju kao sredstvo zaštite od djece oni taj čin umanjuju i svode ga na ispunjavanje tjelesne potrebe.

Čovjek svoje sudjelovanje u Božjem stvaranju ostvaruje upravo kroz prenošenje života te svaki čovjek koji se služi bračnim činom oduzimajući tom daru njegovu svrhu, proturječi tom Božjem planu. U brak prema katoličkom uvjerenju ide i spremnost na rađanje djece i time spremnost da se postane otac i majka, a upravo ova otvorenost je u Crkvi iznimno važna i smatra se nevaljanim onaj brak koji sklapaju ljudi koji se načelno odriču roditeljstva.⁵² Kad se supružnici odluče imati dijete oni na veoma poseban način nastavljaju Božje stvaranje. Bog je u tom činu također na poseban način prisutan. Može se reći da je to religiozan čin koji izvršavaju supružnici po volji Božjoj. Izravni pobačaj i

⁴⁹ Usp. Karol WOJTYLA, *Ljubav i odgovornost*, 49.

⁵⁰ Usp. Marciano VIDAL, *Kršćanska etika*, 327-332.

⁵¹ Andreas LAUN, *Ljubav i partnerstvo*, 84.

⁵² Usp. Isto, 90.

izravan prekid već započetog procesa rađanja posve su isključeni kao dopušteni načini regulacije rađanja, makar ih se koristilo u svrhu liječenja.⁵³ Pobačajem se ubija ljudsko biće koje je tek na početku svoga života, koje je potpuno nedužno i povjereno brizi majke koja ga nosi u svojoj utrobi, a koja je ujedno osoba koja odlučuje o pobačaju.⁵⁴ Žena koja učini pobačaj ostaje u sebi duboko ranjena, koliko god se nekad to činilo suprotno. Crkva treba činiti sve u njezinoj moći da pomogne ženama savjetovanjem ili duševnom i materijalnom pomoći.⁵⁵ Svaki čin kojemu je cilj da onemogući rađanje života nedopušten je jer se protivi Božjem planu, tu pripada i načelo cjelovitosti. Ipak, dopuštaju se liječenja u kojima postoji mogućnost sprječavanja plodnosti, ali samo pod uvjetom da ono nije izravan cilj toga liječenja. U današnjem svijetu medija ona loša i tamna strana pobačaja je tabu, a kada gledamo objektivno, pobačaj je ubojstvo nedužnoga bića.⁵⁶ Iako postoje istraživanja koja dokazuju da je pobačaj sve rizičniji što više trudnoća odmiče i dalje se pobačaji izvršavaju u poodmaklim stadijima trudnoće. Na određen način se podrazumijeva da se u različitim periodima trudnoće upotrebljavaju različita sredstva za pobačaj. O tome također ovise i posljedice i komplikacije koje se pojavljuju nakon pobačaja, od krvarenja i upala, teškog, ponekad i nemogućeg, održavanja trudnoće pa sve do neplodnosti kasnije u životu.

2.3. Usklađivanje odgovornog roditeljstva i otvorenosti životu

„Kada je riječ o usklađivanju bračne ljubavi s odgovornim prenošenjem života, čudoredni značaj postupanja ne ovisi samo o iskrenoj nakani i o procjeni motiva, nego mora biti određen prema objektivnim kriterijima koji se uzimaju iz naravi osobe i njezinih čina.“⁵⁷ Postavlja se pitanje je li moguće, i koliko, uskladiti upravo taj zahtjev odgovornog roditeljstva sa zahtjevom otvorenosti životu? Na koji način se može uskladiti otvorenost životu i izražavanje ljubavi supružnika u činu bračnog darivanja imajući na umu i odgovornost u rađanju? Postoje različiti razlozi zbog kojih bračni par nije u mogućnosti imati veće potomstvo. U takvim situacijama trebaju se držati smjernica i načela koje donosi crkveno učiteljstvo i ne dopustiti da ih zaslijepe rješenja koja su protivna tome

⁵³ Usp. HV (25.VII.1968.), br. 15.

⁵⁴ Usp. IVAN PAVAO II., *Evangelium vitae* – Evanđelje života. Enciklika o vrijednosti i nepovredivosti ljudskog života (25. III. 1995.), br. 58, Zagreb 1995. (dalje EV).

⁵⁵ Usp. Andreas LAUN, *Ljubav i partnerstvo*, 239.

⁵⁶ Usp. *Isto*, 236.

⁵⁷ GS (7. XII. 1965.), br. 51.

nauku jer se ona izravno protive ljudskom životu, bračnoj ljubavi, Božjem zakonu i dobrom potomstvu. One metode koje se smatraju prikladnima s obzirom na moralna mjerila su primjena neplodnih razdoblja, periodično uzdržavanje te samopromatranje kao metoda regulacije začeca. Prenosjenje života je plod stvaralačke ljubavi kada se ispravno shvati pojam roditeljstva. Danas kada se govori o planiranju obitelji, misli se na svjesnu i odgovornu roditeljsku brigu koja uključuje donošenje odluke bračnih drugova o tome koliko će imati djece i kada će se ta djeca roditi, odnosno roditelji donose odluku o rođenju prvog djeteta, o razmaku između pojedinih rađanja, a kada ocijene da imaju dovoljno djece, poslužit će se dopuštenim načinima regulacije začeca kako bi spriječili novu trudnoću.⁵⁸ Uz to, u svakom slučaju, supružnici trebaju biti svjesni svojih mogućnosti, a ne samo svojih želja kada je u pitanju potomstvo. Ako jedan od supružnika ne želi stupiti u spolni odnos, stvara dug prema svom supružniku jer mu oduzima ono što mu po ženidbi pripada, ali spolni čin nije sredstvo kažnjavanja drugoga ili sredstvo ispunjenja zadovoljstva te se takvim razmišljanjem bitno narušava bračna zajednica.⁵⁹ Kao što je već rečeno, supružnici u braku trebaju zajedno rasti u svetosti i sve više jedno drugo približavati i voditi k Bogu. Jednako tako, u svom odnosu trebaju biti otvoreni jedno prema drugome, imati dobru komunikaciju, dijeliti svoje brige kako bi mogli razumjeti zašto njihove želje za sjedinjenjem nisu uvijek usklađene. To su bitna obilježja bračne ljubavi. Ljudska spolnost pretpostavlja, izražava i ostvaruje opće otajstvo osobe i ne može se shvatiti polazeći od uskog gledišta.⁶⁰

„Prema kršćanskom gledanju, čistoća ne znači potpuno odbijanje ili preziranje ljudske spolnosti, već ona označuje duhovnu silu koja zna obraniti ljubav od opasnosti sebičnosti i nasilnosti te je dovodi do njena puta ostvarenja.“⁶¹ Čistoća predstavlja obranu ljubavi, ona je protuteža požudi, a najbolji zaštitnik kreposti čistoće je stid. Nužna je kako bi svaki čovjek zadržao svoje dostojanstvo i bez nje ljubav nikada ne može uspjeti. Odnos između supružnika ne smije biti vođen jedino snagom biološkog nagona već mora biti „poosobljen“ i „poosobljavajući“ odnos te u isto vrijeme mora biti izražavanje i ostvarivanje ljudske ljubavi.⁶² Međutim, ne treba se ni nagon gledati isključivo kao nešto negativno. On je usađen u čovjeku i usmjerava ljudsko biće kako bi se razvijalo tijekom života. Nagon prožima cijelu osobu, kako dio na koji može utjecati, tako i dio koji je

⁵⁸ Usp. Elko BORKO – Lidija ANDOLŠEK-JERAS, *Planirajmo potomstvo*, Zagreb, 1980., 16.

⁵⁹ Usp. Darko TEPERT, *Riječ o obitelji*, 72.

⁶⁰ Usp. Marciano VIDAL, *Kršćanska etika*, 325.

⁶¹ FC (22. XI. 1981.), br. 33.

⁶² Usp. Marciano VIDAL, *Kršćanska etika*, 299.

izvan utjecaja osobe. Podređen je volji koja raspolaže određenom slobodom. Ljudsko biće određeno je svojim spolom koji se izražava kroz njegovo svakodnevno djelovanje, možda najviše u odnosu prema suprotnome spolu. „Spolna privučenost ističe činjenicu da između muškarca i žene postoji odnos uzajamna odgovaranja koji otvara mogućnost uzajamnog upotpunjavanja jer vlastitosti koje posjeduje žena, muškarac ne posjeduje.“⁶³ Prokreacija je ona prava svrha spolnoga nagona koji ujedno dostavlja tvorivo za ljubav osoba, a ta ljubav duguje nagonu plodnost u biološkom značenju ali treba posjedovati i plodnost na duhovnom, moralnom i osobnom području.⁶⁴ Međutim, vrlo je važno da se žena i muškarac u braku nadopunjuju i podupiru, to je važnije od čisto fizičkog zadovoljenja požude. Međusobno upotpunjavanje temelj je za osnivanje i postojanje obitelji jer kroz to ljubav između supružnika raste i sazrijeva. Oni u tom odnosu uzajamnosti osjećaju naklonost jedno prema drugome. „Obostrana lakoća naklonosti po sebi je plod spolnoga nagona, shvaćena kao vlastitost i sila ljudske naravi, ali sila koja djeluje u osobama i koja se treba postaviti na razinu osoba.“⁶⁵ Doduše, naklonost nekada o osobi može stvoriti potpuno krivu sliku koja na loš način utječe na ljubav između osoba zato što osobi pridaje osobine koje ona u stvarnosti ne posjeduje.

2.4. Bračni čin – najintimniji izraz ljubavi supružnika

Neplodnost u braku može biti prilika supružnicima da se posvete odgoju na drugačiji način, kao što je pomaganje siromašnoj ili hendikepiranoj djeci. Nemogućnost imanja djece supružnicima predstavlja neopisivu bol, ali kada oni sami odluče biti zatvoreni primanju novoga života, tada čine zlo. „Bračna ljubav traži od bračnih drugova svijest o njihovu poslanju odgovornog roditeljstva koje se danas s punim pravom toliko naglašava i koje također treba ispravno shvatiti. Ostvarivanje odgovornog roditeljstva uključuje, dakle, i to da bračni drugovi u potpunosti priznaju vlastite dužnosti prema Bogu, prema samima sebi, prema obitelji i ljudskom društvu, u ispravnom redoslijedu vrednota.“⁶⁶ Bračni čin je najintimniji čin ljubavi između dvije osobe. U tom odnosu važno je da se drugoga ne gleda kao sredstvo ispunjenja određene potrebe već kao osobu, partnera, koji je vrijedan ljubavi, nježnosti, uzimati u obzir osjećaje i potrebe druge osobe. „Dijete koje

⁶³ Karol WOJTYŁA, *Ljubav i odgovornost*, 42.

⁶⁴ Usp. *Isto*, 50.

⁶⁵ *Isto*, 69.

⁶⁶ AL (8. IV.2016.), br. 68.

se rađa ne dolazi izvana da se pridoda uzajamnoj ljubavi supruge: niče iz samog srca njihova uzajamnog dara, kojemu je plod i dovršenje. Ne dolazi kao ishod nekog procesa, već je prisutno od početka njihove ljubavi kao bitna karakteristika koja se ne može zaniijekati, a da se pritom ne izobliči sama ljubav između onih koji se vole. Od samoga početka ljubav odbacuje svaki poticaj na zatvaranje u sebe i otvara se plodnosti koja je proteže dalje od vlastite egzistencije.⁶⁷ Ona, kao i spolnost, se mora otvarati, ne može se suziti samo na međusobni odnos subjekata, nego biti otvorena društvenom svijetu. Ljubav je više od ugovora i pristanka osoba jer taj pristanak i ugovor zapravo u braku znači da se osobe mogu uvijek pouzdati jedna u drugu, da će uvijek biti jedna uz drugu, bez obzira na teškoće, fizički izgled, starost ili užitke koji se na životnom putu mogu pojaviti. „Prokreativnost ljubavi supružnika je izražaj koji usavršuje u svakom smislu bračno darivanje i jedinstvo.“⁶⁸ Kvaliteta ljubavi se mijenja ako požuda gospodari spolnošću a ne ljubav. Požuda radi suprotno od ljubavi iako je ona sadržana u samoj srži ljubavi. Ljubav ujedinjuje, a požuda razdvaja, stvara razdor te u osobi stvara osjećaj manje vrijednosti. Ljubav uvijek teži za onim vječnim, beskrajnim. Čistoća prije braka nije oprečna ljubavi, nego je s njom neodvojivo povezana jer je bez ljubavi čistoća neplodna.⁶⁹

2.5. *Dijete je dar od Boga roditeljima i cijelom društvu*

Plodnost u braku predstavlja, kako je već rečeno, sudjelovanje u Božjem činu stvaranja, nastavljanje toga čina. To je trenutak kada Bog i roditelji surađuju kako bi stvorili novi život. Idealna plodnost je ona koju vodi razum prosvjetljen vjerom.⁷⁰ Bračni drugovi, dok se predaju jedno drugome, preko samih sebe daruju jedno stvarno biće, dijete, živi odraz svoje ljubavi, trajni znak bračnog jedinstva i živu nerazrješivu sintezu svoga bića kao oca i majke te, postavši roditeljima, primaju od Boga dar nove odgovornosti.⁷¹ Postaju odgovorni za novi život koji su se odlučili prihvatiti kao dar od Boga. Kroz svoj život pozvani su svjedočiti svoju vjeru i ljubav kako bi kroz njih njihovi potomci otkrili Božju ljubav prema ljudima. „U odnosu prema fizičkim, gospodarskim, psihološkim i društvenim uvjetima, odgovorno očinstvo ostvaruju oni koji ili razboritom i

⁶⁷ AL (8. IV. 2016.), br. 80.

⁶⁸ Ivan FUČEK, „Odgovorno roditeljstvo“ – stvarnost ili utopija?, u: *Obnovljeni život*, 29 (1974.) 3, 245 – 262, ovdje 249.

⁶⁹ Usp. Andreas LAUN, *Ljubav i partnerstvo*, 83.

⁷⁰ Usp. Ivan FUČEK, *Roditelji – Djeca. Moralno-duhovni život*, Split, 2008., 175.

⁷¹ Usp. Marciano VIDAL, *Kršćanska etika*, 406.

velikodušnom odlukom prihvaćaju brojniji porod ili se – zbog ozbiljnih razloga i uz poštovanje moralnog zakona – odlučuju da privremeno ili na neodređeno vrijeme ne rode novo dijete.⁷² Jasnije je vidljiv značaj plodnosti kada se govori o društvenoj razini. Bez nje ne bi postojali ni članovi društva. Zato je to i velika obveza ljudima kako bi se postojanje zajednice nastavljalo. Roditelji trebaju, prema vlastitoj savjesti, odrediti koliko djece mogu imati. Na to ne postoji univerzalan odgovor jer je svaka obitelj posebna i svaki bračni par treba donijeti odluku za sebe. Odluka treba ovisiti o njihovim sposobnostima za odgoj te djece, o njihovom emocionalnom stanju, zdravstvenom stanju oba supružnika, kako fizičkom tako i psihičkom, ali i o njihovoj ekonomskoj situaciji jer, iako je važno da dijete u nematerijalnom smislu bude zbrinuto, jednako je važno da u materijalnom području ima sve što mu je potrebno za život. Pravo na humanizirano i humanizirajuće rađanje pretpostavlja, sa strane supružnika, svjesno prihvaćanje i primjereno ostvarivanje kriterija koji tvore takozvano „načelo odgovornog roditeljstva“.⁷³ Ako postoje opravdani razlozi da se porođaji učine rjeđima, razlozi koji potječu bilo iz tjelesnog ili duševnog stanja supružnika, ili iz vanjskih okolnosti, Crkva uči da je tada dopušteno voditi računa o prirodnim mijenama, koje su imanentne moćima rađanja, te imati ženidbeni odnos samo u neplodnim razdobljima.⁷⁴ Greška je kada roditelji začinju novi život i ako imaju puno djece a ne znaju ni sami kako će ih podići na vlastite noge, to je vrlo neodgovorno od strane roditelja. Objektivno govoreći to je greška koju supružnici čine neodgovornim previsokim rađanjem, a da se ne pitaju kako će moći dostojno odgojiti svoju djecu.⁷⁵ „Ako dijete dolazi na svijet u neželjenim okolnostima, roditelji ili ostali članovi obitelji moraju učiniti sve što je u njihovoj moći da ga prihvate kao Božji dar i preuzeti na sebe odgovornost da ga se prihvati s otvorenosću i ljubavlju.“⁷⁶ Bračni čin nije „samo spolni odnos“, ali ni „samo ljubav“, nego je on čin plodne ljubavi ili plodnost iz ljubavi, a u tome kontracepcija podiže barijere i mijenja osobe koje djeluju na način da muški dar uopće ne treba prispjeti, a žena samu sebe, kao ženu koja može začeti, odbija.⁷⁷ Spolni odnos je čin koji se odvija između žene i muškarca, na tjelesan način, ali izvor treba imati u ljubavi koja ne ostaje na tjelesnoj razini već se uzdiže na duhovnu. Spolni čin uvijek sadrži svoju duhovnu komponentu jer se dvoje ljudi kroz taj čin neizbježno

⁷² Ivan FUČEK, „Odgovorno roditeljstvo“ – stvarnost ili utopija?, 245 – 262, ovdje 246.

⁷³ Marciano VIDAL, *Kršćanska etika*, 292.

⁷⁴ Usp. Marin SRAKIĆ, *Život biraj!: teološka promišljanja o kršćanskoj obitelji, svetosti ljudskoga života i odgovornom roditeljstvu*, Đakovo, 2013., 234.

⁷⁵ Usp. Ivan FUČEK, *Roditelji – Djeca. Moralno-duhovni život*, 165.

⁷⁶ AL (8. IV.2016.), br. 166.

⁷⁷ Usp. Andreas LAUN, *Ljubav i partnerstvo*, 134.

povezuju i na duhovnoj razini. Plod ove duhovne ljubavi je upravo dijete. U predviđanju bračnog čina, u toku njegova vršenja ili odvijanja njegovih prirodnih posljedica, isključen je svaki zahvat kojemu je svrha, ili put za svrhu, to da se onemogući rađanje novog života te je u zabludi svatko tko smatra da je bračni čin, namjerno obesplođen, te stoga u sebi nečastan, moguće opravdati plodnim susretima sveukupnog bračnog života.⁷⁸

2.6. Kontracepcija

Poznato je da Crkva odbija bilo kakvu vrstu kontracepcije, bilo mehaničku, bilo kemijsku. Govoru koji izražava uzajamno i posvemašnje darivanje supružnika, kontracepcija suprotstavlja objektivno proturječan govor, u kojem više nije posvemašnje darivanje drugome.⁷⁹ Mnogi u kontracepciji vide određenu alternativu za sprječavanje povećanja broja pobačaja. Naime, postoje istraživanja koja pokazuju da to nažalost nije tako. Parovi koji nikada ne bi pristali na pobačaj u kontracepciji pronalaze sigurnost da neće doći do začeca kada ga ne žele iako bi, ako do začeca dođe, prihvatili i na svijet donijeli dijete, ali s druge strane imamo parove kojima je pobačaj prvi izbor kada kontracepcija zakaže a ne žele se odreći svoga užitka, a dijete koje nastaje iz istog tog užitka smatra se neprijateljem.⁸⁰ Crkva potiče supružnike da se za reguliranje začeca koriste metodama koje su prirodne i koje se odnose na ženin ciklus. Međutim, to je zadaća oba supružnika, ne samo žene. Oni kroz praćenje prirodnih tokova, kroz razdoblja suzdržavanja i darivanja spolnom činu daju još veći značaj. U takvom odnosu ljubav i nježnost između supružnika nisu umanjene i svedene samo na spolni čin nego iz uzdržljivosti još više rastu. Raste također i obzirnost supružnika, poštovanje, budući da si partneri nisu stalno dostupni, više cijene trenutke kada dolazi do spolnog sjedinjenja. Na taj način oboje se još bolje upoznaju, upoznaju svoje prirodne ritmove, rastu u razumijevanju vlastitih potreba i potreba svoga partnera. Upravo tijekom perioda uzdržavanja supružnici uvijek iznova uče nadvladavati napasti, provoditi više vremena razgovarajući, čuva ih od toga da jedan bračni drug postane sredstvo zadovoljenja potrebe, posvećuju se na poseban način jedno drugome, ali i samome sebi. Zajedništvo i razumijevanje koje grade tijekom tog vremena potrebno im je u vremenu kada na prirodan način reguliraju začeca. Bračni

⁷⁸ Usp. HV (25.VII.1968.), br. 14.

⁷⁹ Usp. Marin SRAKIĆ, *Život biraj! : teološka promišljanja o kršćanskoj obitelji, svetosti ljudskoga života i odgovornom roditeljstvu*, 224.

⁸⁰ Usp. Andreas LAUN, *Ljubav i partnerstvo*, 243-245.

čin uvijek mora ostati otvoren rađanju novog života. Crkveno učiteljstvo je taj nauk iznosilo više puta, a taj nauk se temelji na neraskidivoj vezi između dvojakog smisla bračnog čina: smisla sjedinjenja i smisla rađanja čiju povezanost je Bog ustanovio te ju čovjek ne može nikada samovoljno raskinuti.⁸¹ Sjedinjenje za cilj ima rađanje, ali da bi ono bilo doista ljudsko i dobro, u motivaciji supružnika bezuvjetno je potrebna ljubav.⁸² Bračna ljubav je uvijek plodna i u plodnosti je konačan cilj bračnog čina. Bez tog cilja bračna ljubav ostaje zakinuta za uzajamnu i istinsku ljubav koja je potrebna za supružnike ali i za njihove potomke.

2.7. Umjetna oplodnja

Poznato je i da se Crkva protivi umjetnoj oplodnji. Mnogi postavljaju pitanje zašto se Crkva ovome protivi ako želi da njezin narod ima brojno potomstvo i da se ostvare u svojoj ulozi roditelja. Važno je uvijek u ovakvoj situaciji biti svjestan kako dijete nije nešto na što ljudi sebi mogu pripisati određeno pravo, ako netko želi dijete to ne znači da ga mora imati. „Nedostojno je, nekršćanski, a time i nemoralno sjediniti se sa supružnikom samo da bi se začelo dijete! Često treba i mora nedostajati motiv: 'Želimo začeti dijete', ako se bračni par želi odgovorno ponašati. Ali nikada ne smije nedostajati rečenica: 'Dopusti da te zagrlim, jer te volim!' jer tko samo radi rađanja ili čak samo radi uživanja, dakle bez ljubavi, želi spolno općiti sa svojim partnerom, on čini grijeh!“⁸³ „Brak ima osobita dobra i vrednote sjedinjenja i rađanja s kojima se uopće ne mogu uspoređivati vrednote koje se javljaju u nižim oblicima života, a upravo te vrednote i značenja osobne naravi s moralnog stajališta određuju smisao i granice umjetnih zahvata na području rađanja i s obzirom na početke ljudskog života.“⁸⁴ Dijete je Božji dar i tako se uvijek treba gledati. „Nasuprot nastojanjima da se rodi dijete pod svaku cijenu, jer se u tome vidi pravo na vlastito upotpunjenje, u posvojenju i udomljenju – kad su ispravno shvaćeni – očituje se važan vid roditeljstva i sinovstva, jer nam pomažu spoznati da su djeca, i vlastita i posvojena ili udomljena, po sebi različita od nas, te ih treba prihvatiti, ljubiti i o njima se skrbiti, a ne ih samo donijeti na svijet.“⁸⁵ Dva razloga potiču Crkvu da

⁸¹ Usp. HV (25.VII.1968.), br. 12.

⁸² Usp. Andreas LAUN, *Ljubav i partnerstvo*, 88.

⁸³ *Isto*, 88.

⁸⁴ ZBOR ZA NAUK VJERE, Donum Vitae – Dar života. Naputak o poštivanju ljudskog života u nastanku i o dostojanstvu rađanja (22. II. 1987.), Zagreb, 1987., 13.

⁸⁵ AL (8. IV.2016.), br. 180.

odbaci umjetno stvaranje ljudskog života: prvo, svako dijete ima pravo na to da se rodi iz ljubavnog zagrljaja svojih roditelja, a ne da bude proizvedeno u laboratoriju, te drugo, na putu do jednog rođenog djeteta na ovaj način, dolazi do smrti vrlo velikog broja embrija. Uspješnost začeca umjetnom oplodnjom vrlo je niska. Također, umjetna oplodnja predstavlja ljudsko „igranje boga“ jer čovjek u tom procesu smatra da je svemoguć, raznim pregledima pronalaze se anomalije i bolesti na embrijima koji se onda odbacuju. Ovakav postupak nije manje zlo od pobačaja jer se u oba postupka uništava ljudski život na samom početku. Čak se spominju slučajevi u kojima su umjetno začeta djeca bila zdrava, ali usprkos tomu izvršen je pobačaj.⁸⁶ Umjetna oplodnja može se činiti kao pomoć bračnim parovima koji ne mogu prirodnim putem začeti, ali to je loše i nedovoljno opravdanje za malen broj začeca naspram onih embrija koji nisu uspjeli preživjeti.

Brojni istraživači upravo na ovaj način žele provoditi istraživanja na embrijima. To je, na sreću, još uvijek zabranjeno, ali možemo se samo pitati kada će se i tome naći opravdanje pod izlikom ljudskog napretka. Upravo u takvim situacijama „uvijek su svi ponajprije šokirani, ali samo da bi u najkraćem roku dopustili ono što je tobože neizbježno“.⁸⁷

2.8. Imaju li supružnici pravo na dijete?

Vrijednost plodnosti sigurno je velika, ali ona nije jedina svrha bračnoga života. Smisao intimnog odnosa supruge nije samo rađanje nego afirmacija, izvršenje, produbljivanje, razvoj ljubavi i uzajamnog poštovanja.⁸⁸ Kada se dvoje ljudi velikodušno primaju i kada se žele izgraditi jedno po uzoru na drugoga, izmjenjujući pritom svoja osobna bogatstva, u svojoj najdubljoj dubini oni osjećaju neuklonjivu težnju da u svojoj ljubavi izraze život sličan njihovom životu koji će produžiti njihovo sjedinjenje kao očit i vidljiv dokaz njihova susreta u ljubavi i želju da zauvijek ostanu jedno uz drugoga.⁸⁹ Ranije je već istaknuto koliko neplodnost može biti bolna za supružnike te da se u tom slučaju mogu i trebaju okrenuti alternativni i ostvariti svoju odgojnu zadaću na druge načine. Djeca predstavljaju za par puninu ujedinjenja i supružničke ljubavi, ali ne postoji neograničeno pravo svakog ljudskog bića da prenosi život na svaki način i pod svaku cijenu jer ne postoji apsolutno

⁸⁶ Usp. Andreas LAUN, *Ljubav i partnerstvo*, 140.

⁸⁷ *Isto*, 141.

⁸⁸ Usp. Marin SRAKIĆ, *Život biraj!: teološka promišljanja o kršćanskoj obitelji, svetosti ljudskoga života i odgovornom roditeljstvu*, 205.

⁸⁹ Usp. Ivan FUČEK, *Roditelji – Djeca. Moralno-duhovni život*, 170.

pravo na dijete.⁹⁰ Supružnici u svome darivanju jedno drugome daruju i nov život, stvaraju novo biće. To biće je izraz njihove međusobne ljubavi. Bračni par treba svoju ljubav usmjeriti prema vlastitoj djeci, ali također svoju ljubav treba trebaju usmjeriti prema Bogu, zajednici u kojoj žive, crkvenoj zajednici. Želja za djetetom je opravdana jer je duboko usađena u svako ljudsko biće, međutim to i dalje ne znači da svaki bračni par mora imati potomstvo. Nadalje, u kategoriji „ljudskog prava“ jednostavno rađanje („pravo na rađanje“) nema primjereno mjesto; ono što nalazi mjesto u kategoriji „ljudskog prava“ jest odgovorno izvršavanje prokreativne funkcije („pravo na ustrojavanje obitelji“).⁹¹ Dakle, nitko ne može imati pravo na potomstvo, ali pravo na odgoj obitelji koja im je povjerena imaju svi ljudi. U okviru zadaće prenošenja života supružnicima nije slobodno postupati samovoljno, kao da mogu potpuno samostalno odlučivati o čestim putovima koje trebaju slijediti; oni, naprotiv, moraju svoj postupak uskladiti sa stvaralačkom Božjom namjerom.⁹² Izbor o začecu djeteta tvori odgovornost i pred sadašnjim društvom jednako kao i pred budućim i taj izbor utječe na potomstvo, ljudsku vrstu, općenito na društvo.⁹³ Supružnici su uvelike odgovorni za budućnost društva, osobito kroz stvaranje novih života i opstanak društva. Svojim odlukama o nastavljanju djela stvaranja oni ne odlučuju samo o vlastitoj budućnosti jer njihova odluka utječe na cijelo društvo. Odluka roditelja da imaju mnogobrojnu obitelj u skromnijim uvjetima treba se pohvaliti jer umjesto da se brinu za sebe, kako će sebi urediti što mirniji i komotniji život u blagostanju, pretpostavili su u punoj svijesti i u punoj odgovornosti, u idealnu kršćanskome shvaćanju odgovorna očinstva i majčinstva, pred svojim ljudskim ugodnostima da se raduju tim novim egzistencijama oko sebe.⁹⁴

Bog je na početku blagoslovio muškarca i ženu riječima „Plodite se, i množite, i napunite zemlju, i sebi je podložite!“ (Post 1, 28) te u tome vidimo temeljnu zadaću supružnika, a to je prenošenje života. Tu zadaću supružnici ispunjavaju u činu rađanja i to je zasigurno jedan od najodgovornijih zadataka i čina koje imaju. Njihovim sjedinjenjem ostvaruje se dvostruki cilj ženidbe: dobro supružnika i prenošenje života – ova dva značenja se ne mogu odvojiti bez da se oslabi njihov duhovni život i kompromitiraju dobra braka i

⁹⁰ Usp. Marciano VIDAL, *Kršćanska etika*, 269.

⁹¹ Usp. *Isto*, 291.

⁹² Usp. HV (25.VII.1968.), br. 10.

⁹³ Usp. Ivan FUČEK, „Odgovorno roditeljstvo“ – stvarnost ili utopija?, 245 – 262, ovdje 253.

⁹⁴ Usp. Ivan FUČEK, *Roditelji – Djeca. Moralno-duhovni život*, 174.

budućnost obitelji.⁹⁵ „Ne može se zaboraviti da temeljno počelo, koje po svojoj naravi određuje odgojnu dužnost roditelja, jest očinska i majčinska ljubav, koja u odgoju postiže svoje ispunjenje jer upotpunjuje i u punini usavršava njihovu službu života.“⁹⁶ Vođeni razumski i vjerski dirigiranom plodnošću, bračni drugovi dužni su u konkretnim okolnostima pokloniti život tolikoj djeci koliko ih mogu donijeti na svijet i ljudsko – kršćanski odgojiti.⁹⁷ Dakle, čovjek nije stvoren kako bi živio sam nego mu je potreban odnos s drugim ljudima. Ljudska spolnost upravo izražava čovjekovu mogućnost darivanja samog sebe i prepoznavanja tog dara kod druge osobe. „Jedna od najvažnijih vrijednosti ženidbe je mogućnost davanja života obitelji.“⁹⁸ U tome supružnici trebaju misliti na djecu koju već imaju, na ono koje se može roditi, na dobro obitelji i društva, kako to zahtijeva odgovorno roditeljstvo.⁹⁹ Potrebno je uvijek iznova ovo naglašavati jer su roditelji oni koji su prvi zaduženi za pravilan odgoj svoje djece kako bi postala odgovorni i zreli članovi društva.

⁹⁵ Usp. Marin SRAKIĆ, *Život biraj!: teološka promišljanja o kršćanskoj obitelji, svetosti ljudskoga života i odgovornom roditeljstvu*, 209.

⁹⁶ FC (22. XI. 1981.), br. 36.

⁹⁷ Usp. Ivan FUČEK, „Odgovorno roditeljstvo“ – stvarnost ili utopija?, 245 – 262, ovdje 254.

⁹⁸ Marciano VIDAL, *Kršćanska etika*, 405.

⁹⁹ Usp. Velimir VALJAN, *Moral spolnosti, braka i obitelji*, 329.

3. Odgoj djece

„Pojam rađanja ne smije se niti može shvatiti samo kao čin začeća i rođenja, nego uključuje također i dimenziju daljnjeg postojanja, uključuje poslanje koje radije nazivamo odgovornim roditeljstvom.“¹⁰⁰ Božja volja za čovjeka bila je upravo da čovjek sudjeluje u Njegovom djelu stvaranja. „Dijete se ima smatrati povjerenjem koje Bog iskazuje roditeljima koje je obdario darom novog života, a ono se ostvaruje odgovornim odgojem djeteta za život u društvu.“¹⁰¹ Plodnost je jedna od temeljnih značajki bračne ljubavi, a obitelj je najprikladniji okvir za primjereno služenje životu.¹⁰² Odgoj u odgovornom roditeljstvu ima duboke korijene u vjerovanjima i vrijednostima koje proizlaze iz religijskih uvjerenja i stavova roditelja. Roditelji su ključni nositelji odgovornosti za oblikovanje moralnih i duhovnih vrijednosti svoje djece. „Pravi odgoj teži izgradnji ljudske osobe u vidu njezine konačne svrhe i ujedno dobru društava kojih je čovjek član i u čijim će službama sudjelovati kao odrastao.“¹⁰³

Supružnici nastavljaju Božje stvaranje bračnim sjedinjenjem, oni su Božji suradnici. „Tu se zadaću kroz povijest nerijetko vrednovalo kao isključivi smisao braka, što je vjerojatno pridonijelo definiciji obitelji kao temeljnoj stanici ljudskog društva. Međutim, odgovorno roditeljstvo ne iscrpljuje se posve u otvorenosti životu, ono je samo početak, nego nalazi svoj nastavak i potpuno ostvarenje u onome što se samo po sebi razumije – u odgoju djece. U tom su se pogledu otvorile mnoge teološke rasprave koje su se nastavile tijekom Drugoga vatikanskog koncila, ali i poslije, s ciljem da se razjasni je li uistinu nužno da svako tjelesno sjedinjenje bračnih parova bude prokreativno, odnosno da nužno kao plod mora imati novi život, tj. dijete.“¹⁰⁴ U ljudskom očinstvu i majčinstvu Bog je drugačije prisutan, samo od njega može proizaći 'slika i sličnost' vlastita ljudskom biću, kako se dogodilo u stvaranju.¹⁰⁵ Bog je u početku želio načiniti čovjeka „na svoju sliku, sebi slična, da bude gospodar“ (Post 1, 26) svemu što je stvorio i kako bi kroz čovjeka

¹⁰⁰ Šimun BILOKAPIĆ, Aktualnost načela odgovornog rađanja i njegov navještaj u *Gaudium et Spes* (50-51), u: *Služba Božja*, 58 (2018.) 3, 269 – 294, ovdje 278.

¹⁰¹ Mislav KUTLEŠA, Kršćansko oblikovanje odgovornog roditeljstva, u: *Bogoslovska smotra*, 87 (2017.) 4, 813–837, ovdje 823.

¹⁰² Usp. Velimir VALJAN, *Moral spolnosti, braka i obitelji*, 335.

¹⁰³ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Gravissimum educationis*. Deklaracija o kršćanskom odgoju (28. X. 1965.), br. 1, u: *Dokumenti*, Zagreb, 2008. (dalje GE).

¹⁰⁴ Mislav KUTLEŠA, Kršćansko oblikovanje odgovornog roditeljstva, 813–837, ovdje 817.

¹⁰⁵ Usp. EV (25. III. 1995.), br. 43.

stvaranje bilo nastavljeno. Nastavljanjem Božjeg djela stvaranja supružnici preuzimaju veliku zadaću i odgovornost koja nije uvijek jednostavna i laka. U izazovnim trenucima trebaju se uvijek obraćati svome Ocu koji brine za njih kao što oni brinu za svoju djecu. Trebaju uvijek biti svjesni da je Bog s njima i vodi ih u svemu što rade te na taj način i svojim potomcima svjedočiti pouzdanje u Boga.

3.1. Roditeljska briga o odgoju

Roditelji su prvi uzori vlastitoj djeci, djeca od svojih roditelja najprije uče kako se ponašati, što se smatra dobrim. Njihova odgojna zadaća ima takvu važnost da se ondje gdje nedostaje jedva može zamijeniti – na njima je da stvore takvo obiteljsko ozračje koje će pogodovati cjelovitom osobnom i društvenom odgoju djece.¹⁰⁶ Djecu oblikuje ponašanje njihovih roditelja, ona to ponašanje kasnije, i nesvjesno, kopiraju i implementiraju u vlastiti život. Isto načelo vrijedi i za vjerski život. Roditelji su odgovorni odgajati djecu u vjeri i svojim primjerom im pokazivati, zajednički i pojedinačno, kako se u vjeri raste i sazrijeva. U vođenju brige o odgoju kršćanski bračni parovi se trebaju uvijek voditi naukom Crkve i vlastitom savjesti. „Kršćanska obitelj glasno razglasa ne samo prisutne sile Božjega kraljevstva nego i nadu u vječni život.“¹⁰⁷ Roditelji su svjesni svoje odgovornosti prema Bogu za odgoj svoje djece. Oni su pozvani da njeguju ljubav prema Bogu i bližnjima, potičući svoju djecu na razumijevanje i prakticiranje vjerskih obreda, molitve i sudjelovanja u zajednici vjernika. Kroz takve aktivnosti, roditelji pomažu djeci da razviju svoj vlastiti odnos s Bogom i da rastu u duhovnosti. Također, svojim primjerom im pokazuju kako da Boga ljube „svim srcem svojim, svom dušom svojom i svom snagom svojom“ (Pnz 5, 5). Roditelji trebaju svoju djecu i svoju obitelj predavati Bogu, trebaju poticati svoju djecu da traže Njegovu pomoć i pokazivati im to vlastitim primjerom.¹⁰⁸ O pitanjima vjere djeca naposljetku sama donose odluku, a zadatak roditelja je usmjeriti se na proces: davati, razumjeti, poučavati, disciplinirati, ohrabrivati i zagovarati kako smatraju da je najbolje, znajući da će djeca sama odlučiti o vlastitim stajalištima, uvjerenjima i djelovanju.¹⁰⁹

¹⁰⁶ Usp. GE (28. X. 1965.), br. 3.

¹⁰⁷ DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Lumen Gentium. Dogmatska konstitucija o Crkvi (21. XI. 1964.), br. 35, u: *Dokumenti*, Zagreb, 2008. (dalje LG).

¹⁰⁸ Usp. Emerson EGGERICHS, *Ljubav i poštovanje u obitelji*, Zagreb, 2018., 219.

¹⁰⁹ Usp. *Isto*, 225.

Velika je važnost moralnog razvoja djece. Roditelji su pozvani da poučavaju svoju djecu o moralnim načelima, kao što su poštovanje, iskrenost i suosjećanje prema drugim ljudima. Ljubav, milosrđe i praštanje, također se ističu kao temelji moralnog odgoja. Dijete treba postepeno upoznavati što je moralno dobro a što zlo kako bi kasnije, vođeno svjetlom vjere i razuma, moglo samo birati ono što je dobro.¹¹⁰ Uz to, važan je i razvoj duhovne dimenzije u životima djece. Roditelji su pozvani da potiču svoju djecu na razmišljanje o smislu života, otkrivanje vlastitih talenata i razvijanje svjesnosti o prisutnosti Božje ljubavi i milosti u njihovim životima. Moralni odgoj i odgoj savjesti u pravom smislu započinje tek kada se počne buditi djetetov razum, odnosno oko sedme godine života, ali odgoj savjesti treba započeti od prvih godina djetetova života. Ovo su ključne roditeljske zadaće neovisno o tome kako njihova djeca odluče živjeti kada odrastu.

3.2. Nezamjenjiva uloga oca i majke u odgoju

Odgoj potomstva vrlo je važan dio roditeljstva. Stvaranjem novoga života i rađanjem tek započinje najveća uloga supružnika, a to je roditeljstvo. Odgajanje upotpunjuje rađanje. Sve je popularniji stav kako čast žene proizlazi iz toga da ona radi izvan kuće. Takav stav potrebno je prevladati jer je nezamjenjiva uloga žene u obitelji. Kao što je uloga žene kao majke nezamjenjiva, na jednak način je nezamjenjiva i uloga muškarca kao oca. Njegova odsutnost može u obiteljskim odnosima prouzročiti znatne smetnje. Djetetova temeljna potreba i pravo je dobiti jednaku ljubav oca i majke, to je nužno za skladan razvitak djeteta. „Papa Franjo naglašava važnost cjelovitog odgoja djece kao osobitog prava i dužnosti roditelja jer odgoj nije samo zadaća ili teret, nego bitno i neotuđivo pravo koje su roditelji pozvani braniti i nitko nema pravo tražiti da im se to uskrati.“¹¹¹ Također naglašava kako je najvažnije u djeci potaknuti procese rasta u slobodi, zrelosti, cjelovitom razvoju i njegovanju autentične autonomije.¹¹²

Supružnici moraju svjedočiti nerazrješivost ženidbe, to je njihova temeljna zadaća. Nužno je organizirati odgojni plan u kojeg bi kao odlučujući ušli sljedeći elementi: njegovanje

¹¹⁰ Usp. Juraj GUSIĆ, *Roditelji veliki graditelji*, Zagreb, 2002., 154.

¹¹¹ Martina s. Ana BEGIĆ – Katarina DADIĆ, Odgovorno roditeljstvo u posinodalnoj apostolskoj pobudnici Amoris Laetitia — teološka i pedagoškijska perspektiva, u: *Obnovljeni život*, 72 (2017.) 2, 199-212, ovdje 205.

¹¹² Usp. AL (8. IV.2016.), br. 261.

osjećaja vjernosti u cjelokupnom moralnom i vjerskom odgoju mladeži, poučavajući ih o uvjetima i strukturama koje potpomažu tu vjernost bez koje nema prave slobode, pomažući ih da duhovno zriju i da shvate bogatu ljudsku i nadnaravnu zbilju ženidbe-sakramenta.¹¹³ Roditelji su prvi koji će djecu upoznati sa vjerom, stoga imaju drugačiju ulogu u prenošenju vjere od one koju imaju Crkva i škola, odnosno svećenici i vjeroučitelji. Oni trebaju svjedočiti vlastitu vjeru svojoj djeci kako bi ona mogla vidjeti na konkretnom primjeru kako se vjera živi i pokazuje. Trebaju svojoj djeci svjedočiti riječima i djelima da je Bog „milosrdan i blag, spor na srdžbu – sama ljubav i vjernost“ (Ps 86, 15). Svaki čovjek, svjesno ili nesvjesno, u Bogu gleda sliku vlastitih roditelja. Ako je kao dijete imao dobar odnos s roditeljima koji je bio pun ljubavi, razumijevanja, brige i nježnosti, tada će i odnos s Bogom razvijati s lakoćom. Ako djetetu nedostaje očinske ili majčinske ljubavi i blizine, odnos prema Bogu neće graditi s lakoćom nego, baš suprotno, može doći do potpunog odbacivanja Boga. U ovome se jasno vidi koliki utjecaj, kroz odgoj, roditelji imaju od prvih dana djetetova života. Zbog toga je važno da budu autentični svjedoci i da se njihove riječi i djela ne razilaze kada svojoj djeci svjedoče vjeru.

Kroz odgoj vlastite djece vjernici laici također na najbolji način svjedoče i prenose navještaj Božjeg kraljevstva. Oni trebaju u svojoj djeci probuditi kritičnost prema porukama koje vide u sredstvima društvenog priopćavanja, pogotovo u današnje vrijeme kada smo sa svih strana okruženi različitim informacijama koje ponekad nisu u potpunosti točne. Lako je u takvim okolnostima djeci oslabiti temeljne vrijednosti koje su u obitelji usađene, zato ova zadaća ima veliku važnost za život djeteta. Kršćanska obitelj ima elemente crkvenosti, elemente prave i autentične Crkve po snazi svoje svetosti i svoga jedinstva, kao i odgovornosti apostolskog poslanja roditelja te na taj način obitelj postaje majka i učiteljica po uzoru na sveopću Crkvu.¹¹⁴

3.3. Ostali sudionici odgoja

„Kako Crkva tako i građansko društvo i država imaju obvezu raditi zajedno kako bi ustanova obitelji održala svoj identitet i bila sposobna ispuniti svoju posebnu ulogu očovječenja svojim poosobljujućim dinamizmom i svojom podruštvljavajućom

¹¹³ Usp. Marciano VIDAL, *Kršćanska etika*, 387.

¹¹⁴ Usp. Velimir VALJAN, *Moral spolnosti, braka i obitelji*, 349.

snagom.“¹¹⁵ „Doista imaju lijepo, ali i teško zvanje svi oni koji pomažu roditeljima u ispunjavanju njihove dužnosti i predstavljaju ljudsku zajednicu prihvaćajući odgojiteljsku službu u školama.“¹¹⁶ Odgoj je prvenstveno zadaća roditelja, ali dužnost u odgoju djece također imaju i Crkva i država pomažući roditeljima kako bi njihova djeca dobila i izvan obitelji znanje koje je u skladu s moralnim stajalištima roditelja. Naravno, roditelji nikada ne smiju prepustiti drugima niti očekivati od drugih da će prenijeti na njihovu djecu moralna načela koja oni zastupaju. To je isključiva zadaća obitelji. Država u tom smislu treba dati podršku roditeljima da biraju obrazovni sustav koji je u skladu s njihovim vrijednostima, da ih prati u tom odabiru jer se odgoj roditelja nadopunjuje u školskom odgoju. Zato je važno da roditeljima bude omogućeno da njihova djeca mogu, i kada nisu kod kuće, učiti o temeljnim životnim vrijednostima koje njihovi roditelji žele usaditi u njih, umjesto da se te iste vrijednosti omalovažavaju. Crkva u obitelji treba gledati početak sazrijevanja vjere, od prvog posađenog sjemena vjere koje raste sve do plodova te zbog toga treba uvijek pratiti svoje vjernike na tom putu odgoja u vjeri pastoralnim radom. Kršćanske će obitelji moći svjedočiti za kraljevstvo Božje bilo svojom odgojnom službom, to jest pružajući djeci uzor života zasnovan na vrednotama istine, slobode, pravednosti i ljubavi, bilo da se djelatno i odgovorno zauzmu za uistinu ljudski rast društva i njegovih ustanova, bilo da na različite načine podržavaju udruženja koja se osobito posvećuju problemima međunarodnog poretka.¹¹⁷ „Na svim laicima leži časno breme truditi se oko toga da božanski naum spasenja sve više i više, posvuda na zemlji, dopire do svih ljudi svih vremena.“¹¹⁸ Zato su svi katolici pozvani u svojim okruženjima naviještati nauk Crkve kako bi ga približili drugim ljudima i kako bi sve ljude priveli k Bogu. Oni su svjedoci Crkve koji na taj način sudjeluju u njezinom poslanju, ali i sve većem posvećivanju.

Društvo se također treba izgraditi kao odgovorni subjekt služenja životu kroz svoje javne i privatne instance kako bi došlo do šireg shvaćanja plodnosti.¹¹⁹ „Društvena zajednica ima pravo i dužnost obavještavati o „tehničkim“ vidovima u kojima supružnici trebaju donositi prokreativan izbor, a u isto vrijeme ima dužnost stvoriti odgovarajuće uvjete za pravedno provođenje očinstva od strane supružnika. Odgovorno roditeljstvo pretpostavlja iskren dijalog među supružnicima i njih s društvom koje želi pomoći supružnicima, koji

¹¹⁵ Marciano VIDAL, *Kršćanska etika*, 404-405.

¹¹⁶ GE (28. X. 1965.), br. 5.

¹¹⁷ Usp. FC (22. XI. 1981.), br. 48.

¹¹⁸ LG (21. XI. 1964.), br. 33.

¹¹⁹ Usp. Velimir VALJAN, *Moral spolnosti, braka i obitelji*, 335.

su sa svoje strane jasno otvoreni društvenoj stvarnosti.“¹²⁰ „Dužnost je ljudske zajednice stvoriti one uvjete koji omogućavaju sve pravednije „napučavanje“ zemlje i racionalizaciju demografije koja odgovara procesu rastuće humanizacije: s pravednom raspodjelom gospodarstvenih izvora, s takvim nastambama u kojima je moguć obiteljski suživot, s odgovarajućom opremom odgojnih i sanitarnih ustrojstava, itd.“¹²¹ U razmatranju razloga za upravljanje svojom plodnošću, supružnici se ne smiju ograničiti na obiteljski obzor; njihov pogled mora se okrenuti općim prilikama u društvu kako bi njihove odluke bile manje jednostrane.¹²²

3.4. Bog nikada ne napušta supružnike u njihovoj roditeljskoj zadaći

Odgovorno roditeljstvo također uključuje razmatranje fizičkih, gospodarskih, psiholoških i društvenih uvjeta. Neki roditelji mogu odlučiti prihvatiti brojniji porod, dok drugi, iz ozbiljnih razloga i poštujući moralni zakon, mogu privremeno ili trajno odlučiti ne roditi novo dijete. Postajući roditelji, preuzimaju odgovornost za odgoj i brigu o tom novom životu. To uključuje svjedočenje vjere i ljubavi, kako bi njihovi potomci mogli otkriti Božju ljubav prema ljudima kroz njih. Odluka o broju djece koju će imati treba biti donesena prema vlastitoj savjesti, uzimajući u obzir različite faktore. „Roditelji se ponekad mogu osjećati obeshrabreno u svojoj zadaći. U takvim trenucima potrebno je da spoznaju istinu kako sve što čine ima vrijednost kod Boga, iako dijete ne cijeni njihov trud i žrtvu u tom trenutku.“¹²³ Odgoj je vrlo zahtjevna zadaća u kojoj je potrebno povjerenje i predanje svakog izazova Bogu. On se ponekad koristi djecom da bi utjecao na život roditelja više nego što se koristi roditeljima kako bi utjecao na život djece što pokazuje da odgoj nije jednosmjerna ulica.¹²⁴ Naravno, roditelji svoju djecu kroz odgoj uče o brojnim stvarima koje će im biti potrebne u životu, ali jednako tako roditelji u brojnim situacijama mogu ponešto naučiti i od svoje djece. Kroz njih Bog roditeljima donosi drugačije poglede na svijet koji ih okružuje, pokazuje im drugačije perspektive od onih na koje su navikli i koje su kroz život prihvatili. Odgoj je stvaralaštvo čiji je predmet

¹²⁰ Marciano VIDAL, *Kršćanska etika*, 414.

¹²¹ *Isto*, 411.

¹²² Usp. *Isto*, 413.

¹²³ Usp. Emerson EGGERICH, *Ljubav i poštovanje u obitelji*, 209.

¹²⁴ Usp. *Isto*, 217.

u najvećoj mjeri osoban – jer odgaja se uvijek i samo osoba.¹²⁵ Svi roditelji se trude tu zadaću ispuniti najbolje što mogu, ovisno o svojim mogućnostima i sposobnostima.

„Bog djelo odgajanja, koje je u određenoj mjeri neprestano stvaranje osobnosti, ne prepušta u potpunosti i isključivo roditeljima, nego sam, osobno, također uzima udio u njemu. Bog sam uzima najveći udio u tvorbi ljudske osobnosti u duhovnome, moralnom i strogo nadnaravnomu smislu.“¹²⁶ Bog je dao roditeljima kreposti koje je potrebno razvijati kako bi svoju djecu odgojili na ispravan način. Jedna od tih kreposti je strpljivost koja je iznimno potrebna od prvih djetetovih dana. Kroz različite životne faze, dijete će drugačije doživljavati i moralna načela koja roditelji žele usaditi u njega. U tome su roditeljima potrebni razumijevanje i strpljivost kako bi mogli prepoznati i shvatiti kako se njihovo dijete mijenja, ne samo fizički kroz odrastanje, nego i duhovno. Odgoj mora osposobiti djecu i oblikovati ih da mogu svojim djelovanjem utjecati na svoje doba i svoju generaciju, kao i na buduća pokoljenja.¹²⁷

3.5. *Odgoj prožet ljubavlju*

„Majčinska i očinska pažnja i briga primaju se nesvjesno, one djeluju u skrivenim komorama dječje duše u kojima na isti način sazrijevaju strahovi kao i nadarenost za ljubav i slobodu.“¹²⁸ Cilj odgoja je djetetova samostalnost i sloboda te je potrebno naučiti dijete kako se koristiti vlastitom slobodom na ispravan način. Kroz samostalnost dijete pokazuje zrelost. Djeca trebaju postati svjesna kako je čovjek onoliko jači u svom životu koliko ima jaku i čvrstu pozadinu iza sebe, a ta pozadina je obitelj kao najčvršća i najsigurnija.¹²⁹ Kako je već rečeno, važno je da roditelji prema svojoj djeci postupaju u skladu s njihovim godinama. Ne trebaju jednaku podršku i razumijevanje dijete od dvije godine i adolescent u svom burnom razdoblju odrastanja i sazrijevanja. Koliko je važna roditeljska čvrsta ruka, toliko je važna i nježnost i briga roditelja koji će svojoj djeci dopustiti vrijeme za igru i bezbrižnost. Zbog toga se roditelji trebaju prilagoditi potrebama svakog djeteta ovisno o dobi i okolnostima u kojima se dijete nalazi. Roditelji se moraju truditi uskladiti obiteljsku disciplinu sa stupnjem djetetove samostalnosti kako

¹²⁵ Usp. Karol WOJTYLA, *Ljubav i odgovornost*, 50.

¹²⁶ *Isto*, 50.

¹²⁷ Usp. Juraj GUSIĆ, *Roditelji veliki graditelji*, 13.

¹²⁸ Wolfgang BERGMANN, *Umijeće roditeljske ljubavi*, Zagreb, 2007., 17.

¹²⁹ Usp. Juraj GUSIĆ, *Roditelji veliki graditelji*, 140.

bi na taj način obitelj pozitivno utjecala na razvitak djeteta.¹³⁰ Trebaju vlastitim primjerom pokazivati djeci kako se ponašati prema bližnjima. To je način koji je suptilan, a djeca nesvjesno upijaju te primjere, usvajaju ih i koriste u životu. Na takav nesvjestan način će pokazivati ljubav i brigu bližnjima i utjecati na bolju i kvalitetniju izgradnju cijele zajednice. „Temelj prave bračne veze je ljubav, a plod te ljubavi je dijete. Cijeli, dakle, obiteljski život mora se odvijati tako da je uvijek i svugdje prožet ljubavlju. Prema tome, i odgoj djece traži da bude prožet ljubavlju jer je ona djeci neophodna.“¹³¹ Ljubav se pokazuje kroz svakodnevne aktivnosti i ispunjavanje malih zahtjeva i molbi djece, kroz razgovor, zagrljaj. Kroz to djeca osjećaju blizinu svojih roditelja, roditelji im prenose svoju ljubav te njihovo međusobno povjerenje i ljubav rastu iz dana u dan.

3.6. Svako dijete je različito i posebno

Odgoj u odgovornom roditeljstvu temelji se na vjeri u Boga i priznavanju Njegove uloge u životima roditelja i djece. Cijeli moralni život djeteta moramo početi oblikovati više na temeljima ljubavi prema Bogu i bližnjemu, a onda mu tek otkrivati i posljedice koje slijede iz nepoštivanja Božjeg zakona.¹³² Roditelji su pozvani da budu primjeri vjere i da prenesu svoje vjersko naslijeđe na svoju djecu. Poslanica Hebrejima 12, 11 govori: „Isprva se, doduše, čini da nijedno odgajanje nije radost, nego žalost, ali onima koji su njime uvježbani poslije donosi mironosni plod pravednosti.“ Ako su roditelji uspjeli odgojiti svoju djecu za Boga i bližnjega, samim time su ih odgojili i za to da znaju cijeniti same sebe i svoje sposobnosti jer su ih naučili da čovjek vrijedi u svojim, tuđim i Božjim očima onoliko koliko se zna dati Bogu i bližnjemu.¹³³ Međutim, važno je poštivati i djetetovu osobnost, svako dijete odgajati na individualan način jer je svako dijete različito i ne možemo svima pristupati jednako. Najjasnija razlika je ona koja se odnosi na bipolarnost spolova, odnosno postojanje dva spola. Djeca se rađaju kao djevojčice i dječaci. Na temelju toga postoje i razlike u brzini sazrijevanja, karaktera i temperamenta. Roditelji sve te razlike – fizičke, psihološke, duhovne – trebaju prepoznavati i u odnosu na njih pristupati odgoju svoje djece. Važno je da budu prisutni u životu svoje djece kada ona žele razgovarati, podijeliti svoju sreću ili žalost zbog nečega što im se dogodilo u

¹³⁰ Usp. Juraj GUSIĆ, *Roditelji veliki graditelji*, 141.

¹³¹ Usp. *Isto*, 99.

¹³² Usp. *Isto*, 102.

¹³³ Usp. *Isto*, 97.

školi, s prijateljima. Ponekad roditelji smatraju neke priče nevažnima ili „dječjim poslom“, ali djeci je izrazito važno da osjete prisutnost i zainteresiranost roditelja jer su njima ta iskustva vrlo značajna. Kroz takve razgovore djeca će roditeljima reći i neke stvari koje bi im možda prešutjeli kada ne bi osjetili roditeljsku angažiranost u svome životu. „Danas, međutim, mnogi roditelji misle kako je dosta da su djecu rodili, da se za njih brinu materijalno i da im omogućuju školovanje za njihovo buduće zvanje.“¹³⁴ Mnogi roditelji će djeci uključiti crtić ili dati da igraju igrice na mobitelu kako bi oni dobili malo vremena za sebe jer su umorni od posla i raznih briga koje donosi svakodnevnica. Jasno je koliko je ovakav pristup štetan, ne samo za razvoj djeteta, već i za razvoj odnosa između roditelja i djeteta, za njihovo zbližavanje. Na ovaj način umanjuju djeci prijeko potreban dar roditeljske brige i ljubavi. Postavlja se pitanje koliko je takav odgoj odgovoran? Koliko u takvim trenucima roditelji vode računa o osjećajima vlastite djece koja su im povjerena na brigu?

Što više ljubavi i nježnosti roditelji pokazuju djeci u prvim godinama života i djetinjstva, to će više povjerenja djeca iskazivati njima kroz iznošenje svojih poteškoća. Djeci su potrebni roditelji od trenutka začeća pa sve do odrasle dobi. Međusobna potreba roditelja i djece nikada ne prestaje, samo se mijenja ovisno o zrelosti djece. Ljubav koja se tako živi u obitelji također je nepresušan izvor snage za život Crkve.¹³⁵ Najveća nagrada roditeljima je vidjeti da su svoje potomke uspjeli usmjeriti dobrim putem, usadili im ispravne vrijednosti u srce i izgradili dobre mlade ljude koji su spremni sudjelovati u zajednici koja ih okružuje. Kada vide da su svojim primjerom pokazali kako se ponašati i pomagati bližnjima jer sada gledaju svoju djecu kako pomažu onima u potrebi. Kada ispred njih stane odrasla mlada osoba koja je, čini se, do jučer bila malo dijete, a sada je zrela osoba u koju su usadili temeljne kršćanske vrijednosti i koja sada odlučno korača svojim putem kako bi došla do cilja.

¹³⁴ Juraj GUSIĆ, *Roditelji veliki graditelji*, 109.

¹³⁵ Usp. AL (8. IV.2016.), br. 88.

Zaključak

Rad ukazuje na važnost istraživanja odgovornog roditeljstva iz teološke perspektive, s fokusom na tri ključna područja: odnos među supružnicima, planiranje potomstva i odgoj potomstva. Kroz analizu uloge ljubavi, poštovanja, komunikacije te vjerskih vrijednosti i duhovnosti, rad pruža dublji uvid u ulogu i odgovornost roditelja u oblikovanju života i duhovnog razvoja njihove djece. Također, rad je istražio moralne i etičke aspekte planiranja obitelji, uzimajući u obzir pitanja kao što su prirodno planiranje obitelji, kontracepcija i umjetna oplodnja. Zdrav i harmoničan odnos među supružnicima, podržan ljubavlju, poštovanjem i komunikacijom, predstavlja temelj odgovornog roditeljstva. Planiranje potomstva, uzimajući u obzir moralne i etičke aspekte, također je važan dio odgovornog roditeljstva. Vjerske tradicije i učenja mogu pružiti smjernice i podršku u donošenju odluka o potomstvu. U pogledu odgoja potomstva, roditelji imaju ulogu u moralnom, duhovnom i intelektualnom razvoju djece. Vjerske vrijednosti i duhovnost mogu oblikovati odgojne metode i pristupe, te roditelji mogu biti primjeri i mentori svojoj djeci u duhovnom rastu.

Kroz prvo poglavlje rada iznose se glavna obilježja bračne ljubavi: posvemašnja, ljudska, plodna, vjerna i isključiva ljubav. Ove karakteristike međusobno se prožimaju u bračnom životu i sve su jednako važne kako bi odnos između supružnika bio skladan. Naglašava odnos između supružnika koji se treba temeljiti na prijateljstvu, vjernosti i povjerenju. Oni svoju ljubav najbolje pokazuju kroz smisao bračne ljubavi, a to je bračno sjedinjenje i rađanje. Odnos između supružnika uvijek se treba graditi kako bi svojoj obitelji kao roditelji mogli biti čvrst oslonac, a svom partneru osoba na koju uvijek može računati. Upravo onako kako su izrekli u privoli u sklapanju sakramenta ženidbe.

Drugo poglavlje naglašava prokreaciju kao jednu od najvažnijih zadataka ljudske egzistencije. Kroz stvaranje novoga života supružnici na poseban i jedinstven način sudjeluju i nastavljaju Božje djelo stvaranja. Na taj način obogaćuju zajednicu novim članovima i osiguravaju opstanak života na zemlji. Ovo poglavlje donosi još jednu vrlo važnu zadaću koja se stavlja pred roditelje, a to je vođenje brige o vlastitoj zdravstvenoj i ekonomskoj situaciji kao i o situaciji koja se odvija u cijeloj zajednici kojoj pripadaju. Naglašava se odgovornost u prenošenju života kako bi djeca doista mogla odrastati u obitelji i okruženju koje vodi brigu o njima. Iznesene su metode planiranja potomstva koje mogu pomoći supružnicima u planiranju obitelji te su iznesene i metode koje se

protive moralnom kršćanskom gledištu kao što su kontracepcija, izravan pobačaj i umjetna oplodnja.

U trećem poglavlju naglasak je stavljen na odgoj potomstva od prvih trenutaka života. Roditelji imaju nezamjenjivu ulogu u životu svakog svog djeteta. Svako dijete te pojedinac za sebe, ima svoje individualne potrebe i zahtjeve, ali jednako tako svoje roditelje na jedinstven način obogaćuje. U odgoju je vrlo važna dosljednost roditelja. Važno je da njihova djela budu u skladu s njihovim riječima kako ne bi kod svoje djece izazvali zbunjenost te kako bi djeca doista mogla po njihovom primjeru učiti što je dobro. Djeca najviše uče od svojih roditelja, zato je važno da roditelji budu prisutni u životu svoje djece od prvih trenutaka. Oba roditelja su jednako važna za normalan i zdrav razvoj djeteta jer od svakog roditelja dijete uči određene vještine koje su neizmjerno važne u odrastanju. Ovo poglavlje također naglašava važnost roditeljske brige i zainteresiranosti za dijete. Djetetu je vrlo važno da ga roditelji vide, čuju i razumiju – čak i ako je roditeljima to nekada izazovno. Na taj način oni grade povjerenje kod svoje djece te grade odnos koji njihovoj djeci pokazuje istinsku ljubav i brigu.

Ovaj rad pruža dublji uvid u ulogu roditelja u oblikovanju života i duhovnog razvoja njihove djece. Oni su iznimno važni u oblikovanju svoje djece. Roditelji trebaju biti primjeri i mentori svojoj djeci u duhovnom rastu, trebaju brinuti za sazrijevanje vlastite djece. Potrebni su svojoj djeci u svakom trenutku njihova života, osobito na početku kada su još nemoćni. Odgovorno roditeljstvo počinje i prije začeca djeteta, a odgoj djece započinje trenutkom rođenja. Od prvog trenutka kada dijete dođe na svijet roditelji brinu o njemu i preuzimaju na sebe izazov i zadaću da ga odgoje prema kršćanskim, moralnim načelima te da mu svojim životom daju primjer kako ono što riječima izgovaraju provesti u djelo.

Literatura

a) Dokumenti

DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Gaudium et Spes. Pastoralna konstitucija o Crkvi u suvremenom svijetu (7. XII. 1965.), u: *Dokumenti*, Zagreb, 2008.

DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Gravissimum educationis. Deklaracija o kršćanskom odgoju (28. X. 1965.), u: *Dokumenti*, Zagreb, 2008.

DRUGI VATIKANSKI KONCIL, Lumen Gentium. Dogmatska konstitucija o Crkvi (21. XI. 1964.), u: *Dokumenti*, Zagreb, 2008.

FRANJO, Amoris Laetitia – Radost ljubavi. Posinodalna apostolska pobudnica o ljubavi u obitelji (8. IV.2016.), Zagreb 2017.

IVAN PAVAO II., Evangelium vitae – Evanđelje života. Enciklika o vrijednosti i nepovredivosti ljudskog života (25. III. 1995.), Zagreb 1995.

IVAN PAVAO II., Familiaris consortio – Obiteljska zajednica. Apostolska pobudnica o zadaćama kršćanske obitelji u suvremenom svijetu (22. XI. 1981.), Zagreb, 2009.

PAVAO VI., Humanae vitae – Ljudski život. Enciklika o ispravnoj regulaciji poroda (25.VII.1968.), Zagreb, 1968.

ZBOR ZA NAUK VJERE, Donum Vitae – Dar života. Naputak o poštivanju ljudskog života u nastanku i o dostojanstvu rađanja (22. II. 1987.), Zagreb, 1987.

b) Knjige

BALOBAN, Josip (ur.), *Novi život po Duhu: liturgija - sakramenti – moralka*, Zagreb, 1990.

BORKO, Elko – ANDOLŠEK-JERAS, Lidija, *Planirajmo potomstvo*, Zagreb, 1980.

BERGMANN, Wolfgang, *Umijeće roditeljske ljubavi*, Jastrebarsko, 2007.

BIBLIJA, Zagreb, 2016.

EGGERICHS, Emerson, *Ljubav i poštovanje u obitelji*, Zagreb, 2018.

FUČEK, Ivan, *Predbračna ljubav – Bračna ljubav. Moralno-duhovni život*, Split, 2005.

FUČEK, Ivan, *Roditelji – Djeca. Moralno-duhovni život*, Split, 2008.

GUSIĆ, Juraj, *Roditelji veliki graditelji*, Zagreb, 2002.

LAUN, Andreas, *Ljubav i partnerstvo*, Split, 2016.

MEVES, Christa, *Bračna abeceda*, Đakovo, 2001.

SRAKIĆ, Marin, *Život biraj!: teološka promišljanja o kršćanskoj obitelji, svetosti ljudskoga života i odgovornom roditeljstvu*, Đakovo, 2013.

TEPERT, Darko, *Riječ o obitelji*, Zagreb, 2012.

VIDAL, Marciano, *Kršćanska etika*, Đakovo, 2001.

VALJAN, Velimir, *Moral spolnosti, braka i obitelji*, Sarajevo, 2002.

WOJTYLA, Karol, *Ljubav i odgovornost*, Split, 2009.

c) Članci

BEGIĆ, Martina s. Ana – DADIĆ, Katarina, *Odgovorno roditeljstvo u posinodalnoj apostolskoj pobudnici Amoris Laetitia — teološka i pedagogijska perspektiva*, u: *Obnovljeni život*, 72 (2017.) 2, 199-212.

BILOKAPIĆ, Šimun, *Aktualnost načela odgovornog rađanja i njegov navještaj u Gaudium et Spes (50-51)*, u: *Služba Božja*, 58 (2018.) 3, 269 – 294.

FUČEK, Ivan, „Odgovorno roditeljstvo“ – stvarnost ili utopija?, u: *Obnovljeni život*, 29 (1974.) 3, 245 – 262.

FUČEK, Ivan, *Perspektive bračne ljubavi nakon koncila*, u: *Obnovljeni život*, 37 (1982.) 1-2, 17 – 38.

KUTLEŠA, Mislav, *Kršćansko oblikovanje odgovornog roditeljstva*, u: *Bogoslovska smotra*, 87 (2017.) 4, 813–837.